

Sonja Vaskela

KUVALLINEN ILMAISU JA KIIREELLISESTI SIJOITETTU
LAPSI KALEVANPUISTON VASTAANOTTOKODISSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
2013

KUVALLINEN ILMAISU JA KIIREELLISESTI SIOITETTU LAPSI KALEVANPUISTON VASTAANOTTOKODISSA

Vaskela, Sonja
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2013
Ohjaaja: Kumpulainen, Pasi
Sivumäärä: 58
Liitteitä: 12

Asiasanat: lastensuojelu, taidelähtöiset menetelmät, elämäkerrallisuus, kokemuksen tutkiminen

---

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miten kiireellisesti sijoitettu lapsi käsittää sijoituksensa vastaanottokotiin. Opinnäytetyössä tutkittiin myös lapsen kokemuksia kiireellisestä sijoituksestaan ja vastaanottokodista. Tavoitteena oli lähestyä tutkimusta taidelähtöisen menetelmän kautta, joten lapsen käsitystä kiireellisestä sijoituksestaan ja kokemuksia vastaanottokodista selvitettiin kuvallisen ilmaisun avulla.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat kvalitatiivisia ja tutkimuskysymysten ratkaisemiseksi käytettiin luovaa tutkimusmenetelmää. Opinnäytetyössä tutkittiin myös valitun tutkimusmenetelmän toimivuutta sijoitetun lapsen käsityksen ja kokemusten selvittämisessä.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus eli tuokiot järjestettiin kesäkuun 2013 aikana Porin kaupungin Kalevanpuiston vastaanottokodissa ja niihin osallistui kolme 7-10-vuotiasta kiireellisesti sijoitettua lasta. Tuokioissa tutkimuskysymyksiä lähestyttiin neljän eri aiheen kautta, ja aiheiden pohjalta tutkimukseen osallistuneet lapset tuottivat kukin yhteensä viisi eri kuvaa.

Tutkimuksen tärkeimpänä tuloksena korostui se tosi asia, että jokainen sijoitettu lapsi on yksilö, joka käsittää ja kokee sijoituksensa omalla tavallaan. Tutkimuksessa ei niinkään korostunut yksittäisen lapsen ikä asiaa käsitellessä, vaan lapsen käsitykseen ja kokemukseen kiireellisestä sijoituksesta vaikutti merkittävästi se, miten paljon lapsella on todellista tietoa sijoituksestaan ja siihen johtaneista syistä. Se, miten lapsi kokee vastaanottokodin, on hyvin pitkälle kytköksissä lapsen käsitykseen sijoitussyystään.

Tutkimukseen osallistuneet lapset osasivat kertoa kokemuksistaan ja pukea ajatuksiinsa sanoiksi todella vaikuttavalla tavalla. Tutkimusmenetelmän merkittävimäksi ominaisuudeksi nousi menetelmän kautta mahdollistunut yksilöllinen huomio ja aika, joka lapselle tarjottiin. Tutkimustuloksista voidaan todeta, että lapsen kanssa työskentelevien aikuisten pitäisi antaa vielä enemmän lapselle tilaisuuksia tuoda esille ajatuksiaan ja kokemuksiaan vastaanottokodissa ollessaan.

VISUAL EXPRESSION AND A CHILD WHO HAS BEEN PLACED EMERGENCY INTO THE KALEVANPUISTO RECEPTION HOME

Vaskela, Sonja

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

November 2013

Supervisor: Kumpulainen, Pasi

Number of pages: 58

Appendices: 12

Key words: child welfare, art-based methods, biographical, studying experiences

---

The purpose of this thesis was to study how a child who has been placed emergency into a reception home realizes the situation. The purpose of this thesis was also to study the child's experiences of the emergency placement and reception home. The aim of this thesis was to approach the study from an art-based view so the method was chosen to be visual expression.

This is a qualitative thesis and the research methodology can be described as creative method. Studying the child's perception and experiences of the placement and reception home the functionality of the chosen method was studied also.

The study was arranged as an appointments with three children who had been placed emergency into the Kalevanpuisto reception home. The appointments took place in June 2013 and the participated children were 7-10 years old. According to the pre-meditated themes there were four separated appointments for every child. Based on the themes every child made five artworks.

The main conclusion of the study brings out the fact that every placed child is an individual whose perception and experiences of the situation is one's own. The findings were not so much attached to the individual's age: the child's perception of the placement was strongly affected to the information given to the child and child's knowledge of the placement and the causes that had lead into it. The findings pointed out that the child's experience of the reception home goes strongly within the child's perception of the reason why the child has been placed.

The children who took part in the study were able to share their experiences and verbalize their thoughts in a very impressive way. The most important thing in using the art-based method was noticed to be the individual attention and the time given to the child. The findings suggest that adults working with a placed child daily should give the child even more opportunities to share one's thoughts and experiences while being in the reception home.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KIIREELLINEN SJOITUS JA VASTAANOTTOKOTI.....	9
2.1	Kalevanpuiston vastaanottokoti	9
2.2	Sijoitustilanteen läpikäyminen lapsen kanssa	10
3	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA.....	12
3.1	Tutkimuskysymykset.....	12
3.2	Tutkimusmenetelmä	12
3.2.1	Elämäkerrallinen näkökulma.....	14
3.2.2	Kokemuksen tutkiminen	15
3.3	Oma roolini tutkijana ja tiedonantajana	16
4	TUTKIMUKSEN TOIMINNALLINEN OSUUS	18
4.1	Tuokioiden aiheiden lähtökohta	18
4.2	Tutkimukseen osallistuneet lapset.....	19
4.2.1	Aino.....	20
4.2.2	Iina.....	20
4.2.3	Niko.....	20
4.3	Tuokioiden raportointi.....	21
5	ENSIMMÄINEN TUOKIO: OMAKUVA	22
5.1	Tuokion toteuttaminen	22
5.2	Tuokion tavoitteet ja kysymykset.....	23
5.3	Aino.....	23
5.4	Iina.....	24
5.5	Niko.....	25
5.6	Tuokion tutkimustulokset.....	27
5.6.1	Menetelmän toimivuus.....	28
6	TOINEN TUOKIO: HUONO HETKI JA HYVÄ HETKI	29
6.1	Tuokion toteuttaminen	29
6.2	Tuokion tavoitteet ja kysymykset.....	29
6.3	Aino.....	30
6.4	Iina.....	31
6.5	Niko.....	33
6.6	Tuokion tutkimustulokset.....	34
6.6.1	Menetelmän toimivuus.....	35
7	KOLMAS TUOKIO: TUNNEKARTTA	37
7.1	Tuokion toteuttaminen	37

7.2	Tuokion tavoitteet ja kysymykset.....	38
7.3	Aino.....	38
7.4	Iina.....	39
7.5	Niko.....	40
7.6	Tuokion tutkimustulokset.....	40
7.6.1	Menetelmän toimivuus.....	42
8	NELJÄS TUOKIO: VAPAA AIHE.....	43
8.1	Tuokion toteuttaminen	43
8.2	Aino.....	44
8.3	Iina.....	44
8.4	Niko.....	44
8.5	Tuokion tutkimustulokset.....	44
8.5.1	Menetelmän toimivuus.....	45
9	TUOTETTUIJEN KUVIEN LÄPIKÄYMINEN LASTEN KANSSA.....	46
9.1	Aino.....	46
9.2	Iina.....	46
9.3	Niko.....	47
10	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	48
10.1	Lapsen käsitys kiireellisestä sijoituksestaan.....	48
10.1.1	Lapsen kokemukset vastaanotokodista	49
10.2	Menetelmän toimivuus tutkimuksessa	52
10.2.1	Tuokioiden aiheiden toimivuus	54
10.3	Vastaanotokodin henkilökunnan havainnot tutkimuksen jälkeen.....	55
10.4	Menetelmän käyttö lastensuojelutyössä	56
	LÄHTEET.....	58
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kiireellinen sijoitus vastaanottokotiin on aina hektinen tilanne, jossa lapsi ei välttämättä ehdi ymmärtämään, mitä tapahtuu ja miksi. Traumatisoituneen lapsen voi olla vaikea hahmottaa sijoitukseen johtaneita tapahtumia loogisena tarinana, kun mielessä on tukahdutettuja ja irrallisia mielikuvia (Väliavaara 2004, 19). Ollessani harjoittelussa Porin kaupungin Kalevanpuiston vastaanottokodissa aloin pohtia, miten kiireellisesti sijoitettu lapsi käsittää tilanteensa eli kiireellisen sijoituksen vastaanottokotiin, sekä millaisia kokemuksia lapsella on sijoituksestaan ja vastaanottokodista.

Perustana opinnäytetyölleni toimii harjoittelun kautta tullut käsitykseni vastaanottokotitoiminnasta ja vastaanottokodin toiminnalle määritetyt tavoitteet. Kuvallisen ilmaisun käyttö tutkimusmenetelmänäni perustuu pitkäaikaiseen kuvataideharrastukseeni. Olen suorittanut kuvataiteen perusopintoja ja syventäviä opintoja, sekä toiminut apuohjaajana lasten kuvataideleirillä ja yläkoululaisten pihamaalausprojektissa. Harrastustaustani ja ohjauskokemukseni kautta pystyin hyödyntämään tietojani esimerkiksi erilaisista materiaaleista ja työskentelytavoista lasten kanssa. Opinnäytetyöprosessin kautta vahvistin omaa osaamistani ja käsitystäni siitä, miten kuvallista ilmaisua voi käyttää työmenetelmänä lastensuojelussa.

Lastensuojelutyön toteuttamiseen vaikuttava resurssipula vaatii työntekijöiltä valmiuksia käyttää työssään kekseliäästi toteutettuja ja monipuolisia auttamiskäytäntöjä. Toiminnallisuuteen ja taidelähtöiseen työskentelyyn pohjaavat menetelmät ovat merkittävästi monipuolistaneet lastensuojelun toimintakäytäntöjä, sekä tarjonneet työhön uusia kehittämismahdollisuuksia. Toisaalta kasvatusalan vähäisten resurssien aiheuttama kiire ja työpaineet vaikeuttavat ja hidastavat uusiin menetelmiin perehtymistä, niiden käyttöönottoa ja menetelmien juurruttamista jokapäiväiseen työhön. Lastensuojelutyössä on kuitenkin tarpeen olla erilaisiin sijoitustilanteisiin ja lapsen tarpeisiin sovellettavia menetelmiä, joita voidaan yhdistää osaksi perustyötä. Menetelmien

tulisi olla yksilöllisiä, juuri kyseiselle lapselle sopivia ja käytännöllisiä. (Känkänen 2013, 26–29.)

Suomessa taidelähtöisiä menetelmiä on käytetty lasten ja nuorten parissa jo useamman vuosikymmenen ajan. Lastensuojelutyön menetelmällinen kehittäminen on ollut Suomessa aktiivista 1990-luvulta lähtien, jolloin toiminnallisten menetelmien käytössä tapahtui muutos sekä asenteellisesti että tutkimuksellisesti. Tämän muutoksen myötä taidelähtöisiä menetelmiä ei yhdistetty enää pelkästään taideterapiaan, jota voi antaa vain koulutettu terapeutti, vaan taiteen myönteisesti vaikuttaviin ja terapeuttiin vaikutuksiin alettiin uskoa osana arjen työkäytäntöjä. Taidelähtöinen toiminta voi tuottaa terapeutteja vaikutuksia ja olla arkimielellä jopa parantavaa, vaikka kyse ei olekaan terapiasta. Vaikka menetelmien käyttö on yleistynyt käytännön tasolla, Suomessa on toistaiseksi tehty melko vähän tutkimuksia taidelähtöisten menetelmien roolista ja soveltuvuudesta sosiaalityössä. (Luotonen 2013, 31–32; Känkänen 2013, 26–28, 33–34, 66.)

Kuten kiinnostus taidelähtöisiin menetelmiin, myös kiinnostus kokemuksen tutkimukseen on lisääntynyt (Perttula & Latomaa 2008, 9). Perttula tarkastelee empiirisen eli kokemusperäisen tutkimuksen toteuttamista, jolle ominaista on tutkimuskohteen laadullinen havainnointi. Perttulan mukaan kokemus on suhde, joka edellyttää tajunnallisen subjektin ja elämäntilanteen, johon tajunnallinen subjekti on suhteessa. (Perttula 2008, 12.) Tämä tarkoittaa, että tutkimuksessani kiireellisesti sijoitettu lapsi on subjekti, joka on suhteessa elämäntilanteeseensa eli sijoitukseen vastaanotokotiin. Jotta lapsi voi jäsentää kokemuksiaan, hänen tulee ymmärtää elämäntilanteensa. Perttulan mukaan kaikki kokemuslaadut, tieto ja tunteet, usko ja intuitio, voivat olla empiirisen tutkimuksen kohteena (Perttula 2008, 13).

Tutkimusmenetelmäni perustui toiminnallisuuteen, jossa lähestymiskeinona oli tukea lapsen sanallista ilmaisua kuvan tuottamisen kautta, sekä tukea lapsen rohkeutta jakaa omia kokemuksiaan elämäkerrallisesta näkökulmasta. Lähestyin aihetta näkökulmasta, jossa kuvallinen ilmaisu toimii menetelmänä, joka herkistää lapsen kertomaan kokemuksistaan. Kuvan tuottaminen voi auttaa lasta kokemustensa jakamisessa ja toisaalta kuvan tuottaminen ja kokemusten jakaminen voivat olla lapselle voimauttavia kokemuksia. Tavoitteena ei siis ollut analysoida lapsen tuottamia kuvia, vaan

tuotetut kuvat ovat väline tiedon hankkimiselle. Itseilmaisun tukeminen taiteen keinoin voi tarjota lapselle korjaavia ja voimistavia kokemuksia, sekä vahvistusta sille, että käsitystä itsestä voi muuttaa ja omaa elämäntarinaansa voi rakentaa uudelleen (Känkänen 2013, 91).

2 KIIREELLINEN SIOITUS JA VASTAANOTTOKOTI

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen (Lastensuojelulaki 1§). Lapsen kiireelliseen sijoitukseen tulee ryhtyä silloin, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa (Lastensuojelulaki 38§). Vastaanottokodissa kiireellisesti sijoitettu lapsi saa turvallisen sijoituspaikan, jossa edistetään hänen tasapainoista kehitystään samalla, kun hänen sen hetkiseen elämäntilanteeseensa tai ympäristön ongelmiin etsitään vastauksia. Lastensuojelun tehtävänä on auttaa lasta tukemalla häntä ja hänen vanhempiaan, huoltajiaan, kasvattajia ja muita läheisiä. Vastaanottokodissa huolehditaan sijoitetun lapsen perushoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta (Kalevanpuiston vastaanottokodin perehdytyskansio).

2.1 Kalevanpuiston vastaanottokoti

Kalevanpuiston vastaanottokoti on Porin kaupungin ylläpitämä kiireellisen sijoituksen laitos, joka toimii sijoituspaikkana 0-17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Kalevanpuiston vastaanottokotiin sijoitetaan lapsia sekä kiireellisenä sijoituksena että avohuollon tukitoimena (Kalevanpuiston vastaanottokodin perehdytyskansio). Nämä toimenpiteet kuuluvat lastensuojelulain määrittelemään perhe- ja lapsikohtaiseen lastensuojeluun. Päätöksen vastaanottokotiin sijoittamisesta tekee päivystävä sosiaalityöntekijä tai avohuollon lastensuojelun sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki 3§; Porin kaupungin www-sivut 12.10.2013.)

Kiireellisen sijoituksen enimmäiskesto-aika on 30 päivää. Jos 30 päivää ei ole riittävä aika huostaanoton tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai johtavan viranhaltijan määräämä muu viranhaltija voi tehdä päätöksen kiireellisen sijoituksen jatkamisesta enintään toiseksi 30 päiväksi. (Lastensuojelulaki 13§.) Tämä kiireellisen sijoituksen enimmäiskesto-aika jatkoineen voi kuitenkin pitkittyä, jos vi-

reillä on hakemus huostaanotosta tai jos jatkosta on muutoin sovittu (Lastensuojelulaki 38§). Kiireellisen sijoituksen jälkeen lapsi palaa Kalevanpuiston vastaanottokodista kotiin tai sijoitusta jatketaan tarvittaessa esimerkiksi sijaisperheessä tai laitossijoituksella.

2.2 Sijoitustilanteen läpikäyminen lapsen kanssa

Välivaaran mukaan lastensuojelun yhtenä tehtävänä on antaa lapselle tilaa voimavarojen ja tunneilmaisun vapauttamiseen, ja sijoitukseen liittyvät tosiasiat tulee kertoa lapselle hänen kehitystasonsa huomioiden. Traumatisoituneen tai haavoittavissa olosuhteissa eläneen lapsen hyvinvointia ei heikennä se, että hän saa kuulla sijoitukseen johtaneet syyt. Turvallisessa vuorovaikutuksessa lapsi voi alkaa hahmottaa omaa elämäänsä ja kokee hyötyvänsä työskentelystä aikuisen kanssa. Vastaanottokodin työntekijälle lapsen kanssa työskentely voi tuoda paljon uutta tietoa lapsesta ja hänen kokemuksistaan. (Välivaara 2004, 10–12; Känkänen 2013 68–69.)

Välivaaran mukaan lastensuojelussa edellytetään lapsen kokemusten kuulemistä hänen ikänsä ja kehitystasonsa mahdollistamalla tavalla. Vaikeissa olosuhteissa elänyttä lasta ei ole välttämättä kuultu vanhempien, läheisten tai viranomaisten toimesta, joten hän ei ole tottunut siihen, että joku kuuntelisi tai ymmärtäisi hänen ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Välivaaran mukaan lapsen kykyä tuottaa tietoa elämästään ja tulkitta kokemuksiaan aliarvioidaan lastensuojelun eri sektoreilla: ajatellaan, että lapsen ajattelu ja ymmärrys eivät ole vielä riittävän kehittyneitä, jotta lapsi pystyisi kertomaan elämästään ja kokemuksistaan luotettavasti. Välivaara kuitenkin toteaa, että lapsia haastatelleiden tutkijoiden kokemukset lapsista tiedontuottajina ovat myönteisiä, sillä lasten omasta elämästään antamat tiedot ovat tutkijoiden mukaan olleet realistisia, luotettavia ja todentuntuisia. (Välivaara 2004, 10–12.)

Kalevanpuiston vastaanottokodissa sijoitustilannetta käydään läpi lapsen kanssa lapsen kehitystaso ja sijoitustilanne huomioiden. Jokaisen lapsen kohdalla nimetty omaohjaaja ja muu henkilökunta käy tilannetta läpi lapsen kanssa erilaisin menetelmin. Joissain tapauksissa lapsi puhuu oma-aloitteisesti sijoituksesta ja siihen johtaneista syistä, kun taas joissain tilanteissa sijoituksen puheeksi ottaminen on näkyvämmän

lapsen omaohjaajan ja vastaanottokodin henkilökunnan tehtävänä. Erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa henkilökunta pyrkii antamaan lapselle tukea hänen sopeutumiseensa ja tilanteesta aiheutuvan huolen helpottamiseksi. (Levo henkilökohtainen tiedonanto 7.6.2013.)

3 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA

3.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia, miten kiireellisesti sijoitettu lapsi käsittää sijoituksensa vastaanottokotiin, sekä millaisia kokemuksia lapsella on sijoituksestaan ja vastaanottokodista. Termillä ”käsitys” viitataan lapsen henkilökohtaiseen havaintoon, kokemukseen ja ajatteluun, tietoon, näkemykseen ja mielipiteeseen. ”Käsitykseen” liittyy toisaalta epävarmuus, sillä termi voi tarkoittaa luuloa, arvelua, vaikutelmaa ja kuvitelmaa. Näin ollen lapsen käsitys on aina hänen itse muokkaamansa, havaintoihinsa ja kokemuksiinsa perustuva kuva todellisuudesta. Toteuttaessani tutkimuksen toiminnallista osuutta tutkin myös valitsemani menetelmän toimivuutta. Opinnäytetyöhöni muodostui siis kaksi tutkimuskysymystä:

1. Miten lapsi käsittää kiireellisen sijoituksensa vastaanottokotiin; Millaisia kokemuksia lapsella on sijoituksestaan ja vastaanottokodista?
2. Onko kuvallinen ilmaisu toimiva menetelmä tutkia lapsen käsitystä ja kokemuksia kiireellisestä sijoituksestaan Kalevanpuiston vastaanottokodissa?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Lapsi tietää itse parhaiten, miltä hänestä tuntuu ja kuinka hän asiat kokee, vaikka hänen ei aina ole sitä puheen kautta helppoa ilmaista. Puheen lisäksi lapsi tuottaa tietoa elämästään esimerkiksi leikin ja kuvan kautta. Useimmat lapset tekevät mieluummin kuin puhuvat, tai tekevät samalla, kun puhuvat ja näin yhteys lapseen ja hänen ajatuksiinsa syntyy parhaiten toiminnallisuuden kautta. Kokemusten jakaminen ja ymmärretyksi tuleminen ovat keskeisiä asioita lapsen psyykkisen kehityksen kannalta. (Välivaara 2004, 12–19.)

Taide- ja kulttuuritoiminta on viime aikoina yleistynyt sosiaalihuollon kenttätyössä satojen eri hankkeiden kautta ja taidelähtöisten menetelmien käytöstä lastensuojelutyössä ollaan yhä kiinnostuneempia. Lähtökohtana näiden menetelmien yleistyneelle käytölle on usko siihen, että kulttuurilla ja taiteella voidaan vaikuttaa ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Taiteen, terveyden ja hyvinvoinnin kohtaamista on kutsuttu monilla eri nimillä. Puhutaan muun muassa taiteen soveltavasta käytöstä, voimauttavasta taidetoiminnasta ja taidelähtöisistä menetelmistä. (Luotonen 2013, 31.)

Taidelähtöisellä työskentelyllä on samoja piirteitä kuin sosiokulttuurisella innostamisella, jossa auttamisen käytännöissä painottuvat muun muassa osallisuuden vahvistaminen ja kokemuksellisuuteen innostaminen. Lastensuojelulaitoksissa taiteellinen toiminta on koettu luovan tilan avaajaksi, jolla Känkäsen mukaan tarkoitetaan taiteen kykyä tuoda staattiseen ja luutuneeseen tilaan liikettä, sekä avata uusia merkityksiä ja käytäntöjä. Taide toimii kommunikaation ja vuorovaikutuksen välineinä tai vuorovaikutuksen vahvistajana varsinkin niillä tunnealueilla, joilla lapsi ei löydä sanoja kokemustensa ilmaisemiseen. Vuorovaikutus kuulevan aikuisen kanssa voi olla lapselle tärkeämpää kuin työskentelyn tuloksena syntynyt teos, ja jokainen sijoitettu lapsi hyötyy siitä, että hänellä on mahdollisuus purkaa kokemuksiaan ja saada tukea kasvulleen turvallisessa ympäristössä. (Välivaara 2004, 19; Känkänen 2013, 33–34, 53, 68–69.)

Toiminnallisessa työskentelyssä ja välineiden käytössä ei ole keskeistä tulkintojen teko, vaan niiden pohjalta syntyvä aito ja luottamuksellinen vuoropuhelu ja lapsen kuuleminen (Välivaara 2004, 20). Taidelähtöisissä menetelmissä käytetään hyväksi ilmaisumuotoja ja niiden pohjalta syntyviä tuotoksia, joihin ei kuitenkaan liity mitään taiteellisia tavoitteita. Ei ole olemassa oikeaa tai väärää, rumaa tai kaunista työtä, vaan tarkoituksena on hakea elämään ja sen tuomiin kokemuksiin tasapainoa (Lieppinen 2011, 12).

Toiminnallisen ja taidelähtöisen työskentelyn onnistumisen edellytyksenä on toimiva ja tilava työympäristö, jossa ei ole läpikulkua eikä muita häiriötekijöitä. Aikuisen tulee tukea lapsen luottamusta kuvan tekemiseen ja menetelmään, sekä taata hänelle työskentelyrauha varaamalla työskentelylle tarpeeksi aikaa. Työskentelyyn tarvitaan

kuvataiteen tekemiseen tarkoitettuja laadukkaita, myrkyttömiä materiaaleja ja välineitä. (Hautala & Honkanen 2012, 28.)

3.2.1 Elämäkerrallinen näkökulma

Jokainen ihminen on yksilö, jolla on oma elämäkertansa. Elämäkerta koostuu kaikista niistä tapahtumista, joita ihminen elämänsä aikana kokee. Elämäkertaan vaikuttavat ihmisen oma persoonallisuus ja ulkoiset seikat, kuten sosiaaliset suhteet. (Lieppinen 2011, 30.) Jos lapselle tarjotaan mahdollisuus tutustua omaan elämäntarinaansa, hänen itseluottamuksensa ja itsetuntemuksensa lisääntyy, ja tällä voi olla myönteisiä vaikutuksia lapsen minäkuvaan. Oman elämäntarinan ymmärtäminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään luovat lapselle toivoa tulevaisuuteen ja tukevat lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Nämä asiat antavat lapselle mahdollisuuden vapautua sijoitukseen usein liittyvästä syyllisyydestä ja häpeäntunteesta. (Välivaara 2004, 13, 19.)

Sekä taidelähtöisen että elämäkerrallisen työskentelyn yksi tarkoitus on auttaa lasta kosketuksiin omien tunteidensa ja elämänsä historian kanssa. Taiteessa ja taiteen kaltaisessa toiminnassa käytetyt ilmaisutaidot tukevat lapsen kykyä päästä lähelle oman elämänsä kokemuksia ja näin mahdollisuudet lapsen omien voimavarojen käyttöön kasvavat. Elämäntarinansa ymmärtämiseksi ja kokemustensa jäsentämiseksi lapsi tarvitsee aikuisen apua. Lastensuojelussa käytettävällä omaelämäkerrallisella työskentelyllä pyritään syventämään lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutussuhdetta. Kuuntelemalla lasta ja antamalla hänelle yksilöllistä huomiota lapselle osoitetaan, että hänen tarinansa on tärkeä ja hän on arvokas ihminen. (Bardy & Känkänen 2005, 106; Känkänen 2013, 68.)

Kuvallisen ilmaisun kautta tavoitteenani oli saada lapselle tunne, että hän voi kertoa kokemuksistaan ääneen, vahvistaen viestiään tuottamansa kuvan kautta. Juuri hänen tarinansa on arvokas ja juuri hänen tuottamansa kuva on tärkeä. Menetelmän kautta tarkoitukseni oli osallistaa lasta oman asiansa käsittelyssä ja tarjota mahdollisuuden jakaa oman tarinansa niissä mittasuhteissa, joihin lapsi omalta osaltaan oli halukas.

Työntekijät, jotka ovat työskennelleet elämäkerrallisen menetelmän parissa arvioivat, että mieli, joka on virittäytynyt ”elämäkerrallisen työskentelyn taajuudelle”, saattaa tuottaa prosessin aikana spontaaneja hetkiä, jolloin elämäkerrallisiin pohdintoihin tarjoutuu tilaisuus ilman varta vasten järjestettyä tilaisuutta (Känkänen 2013, 67).

3.2.2 Kokemuksen tutkiminen

Ulkoinen maailma välittyy ihmiselle kokemuksina. Fenomenologinen psykologia on kiinnostunut tavasta, jolla ihmisen tietoisuus jäsentää ulkoista maailmaa, sekä niistä sisällöllisistä merkityksistä, jotka muodostavat ihmisen kokemuksen. Laadullinen tutkimushaastattelu liittyy yksilön konkreettisesti koettuun maailmaan ja sen tavoitteena on selvittää kokemuksen keskeisiä sisältöjä. Laadullisen tutkimushaastattelun kuvailevuudella pyritään siihen, että haastateltava kuvaa kokemuksiaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti ilman tarkoituksellista tulkintaa. Haastattelun kautta tapahtuvassa tutkimuksessa tutkijan on ohjattava haastateltavaa kertomaan tietyistä sisältöasioista, useimmiten etukäteen valittujen teemojen kautta. Tutkija ei kuitenkaan saa valitsemillaan teemoilla tai muutenkaan haastattelutilanteessa vaikuttaa tutkittavan ilmaisun sisältöön. (Perttula 1995, 7–9.)

Ihmisen psyyke eli mieli merkitysmaailmana tarkoittaa kokemuksia, kuten esimerkiksi havaintoja, tunne-elämyksiä, ajatuksia ja käsityksiä. Psyyke rakentuu yksilön henkilökohtaisista ja omasta näkökulmasta tehdyistä merkityksenannoista ja merkityssuhteista. Merkityksenantoa tapahtuu ja merkityssuhde syntyy, kun jokin tapahtuma tai asia alkaa tarkoittaa yksilölle jotakin ja viitata johonkin. Merkityssuhde jollekin asialle syntyy merkityksenantotapahtumassa, eli ihmisen muodostaessa esimerkiksi havaintoja ja tunteita jonkin tapahtuman suhteen. Tunteet ovat kokemuksia, jotka ilmentävät ihmisen tajunnallista suhdetta aiheeseen niin välittömänä, kuin se on mahdollista. Koska jokainen ihminen muodostaa oman merkitysmaailmansa, kokemuksia voidaan tutkia vain, jos tutkittava kertoo tai muulla tavalla ilmaisee kokemuksiaan. (Perttula 2008, 17, 27, 124.)

Kokemusta tutkittaessa lähtökohtana on, että kokemus on saanut muotonsa tutkimukseen osallistuvan yksilön omassa elämässä. Tutkijan ei tule olettaa tutkittavan kokemuksen sisällöstä mitään, eikä toisen ihmisen kokemusta voi olettaa ymmärtävänsä. Kokemusta tutkittaessa tutkija selvittää aiheen, jossa muodostuvista kokemuksista hän on kiinnostunut ja tutkii aihetta tutkimukseen osallistuvien ihmisten näkökulmasta. (Perttula 2008, 137.)

3.3 Oma roolini tutkijana ja tiedonantajana

Opinnäytetyön toiminnallista osuutta suunnitellessani pohdin paljon sitä, miten toimin, jos lapsi kysyy minulta sijoitukseensa liittyviä asioita. Tutkimussuunnitelmasani olin ottanut huomioon sen, miten hyvä tilaisuus tuokio olisi työntekijälle antaa lapselle tietoa sijoitustilanteeseen liittyen. Kyseenalaistin kuitenkin oman roolini tiedonantajana.

Lapsen kysymyksiin vastaaminen voidaan nähdä eettisenä kysymyksenä, jota voidaan tarkastella eri näkökulmista. Ennen tuokioita olin tehnyt päätöksen, että mikäli lapsi kysyy minulta sijoitukseen tai vastaanottokotiin liittyviä asioita, pyrin vastaamaan sillä tietopohjalla, joka minulla on, koski kysymys sitten yleisesti vastaanottokotitoimintaa tai yksittäisen lapsen sijoitussyitä. Tein tämän päätöksen siksi, että mielestäni on parempi antaa lapselle edes jonkinlainen vastaus hänen kysymyksensä, kuin jättää vastaamatta. Epätietoisuudessa elävä, kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi voi kipeästi kaivata vastauksia kysymyksiinsä, eikä niitä voi mielestäni ohittaa.

Ennen tuokioita olin keskustellut vastaanottokodin henkilökunnan kanssa tutkimukseeni osallistuvien lasten sijoitussyistä ja taustoista, ja näin ollen tiesin, mistä kunkin lapsen sijoituksessa oli kyse. Tuokioissa lapsille heränneet kysymykset eivät olleet mitenkään yksityiskohtaisia, kuten eivät antamani vastauksetkaan. Muutamassa tuokiossa juttelin lapsen kanssa siitä, miksi lapsi yleisesti ottaen saatetaan sijoittaa vastaanottokotiin. Koin, että harjoitteluni ja opiskeluideni kautta olin kykenevä antamaan lapselle tämän tiedon. En keskustellut lapsen kanssa asioista, kuten esimerkiksi hänen vanhempiansa toiminnan vaikutuksesta sijoitukseen, jotka olisivat saattaneet herättää lapsessa lisää kipeitä kysymyksiä.

Tuokioiden jälkeen kerroin Kalevanpuiston vastaanottokodin vastaavalle ohjaajalle tuokioissa läpikäytyjä asioita. Kävin lasten tuottamat kuvat hänen kanssaan läpi ja kerroin, mikäli joku tuokio tai jokin kuva oli herättänyt minussa huolta.

4 TUTKIMUKSEN TOIMINNALLINEN OSUUS

Toteutin tutkimuksen toiminnallisen osuuden Porin kaupungin Kalevanpuiston vastaanottokodissa kesäkuussa 2013. Toiminnalliseen osuuteen eli tuokioihin osallistui kolme kiireellisesti sijoitettua lasta, jotka olivat iältään 7-10-vuotiaita. Tärkeintä tutkimuksessani ei ollut toiminnalliseen osuuteen mukaan pääsevien lasten määrä, vaan painopiste oli yksittäisten tuokioiden onnistumisessa eli laadussa. Tuokioita oli yhtä lasta kohden kolme ja niiden aikana jokainen lapsi teki yhteensä viisi työtä. Aiheesta ja lapsesta riippuen yksi tuokio kesti ajallisesti puolesta tunnista lähes kahteen tuntiin. Tuokioiden kesto määrittyi pitkälti siihen osallistuneen lapsen tavasta työstää aihetta ja lapsen halusta jakaa kokemuksiaan. Luova toiminta on aina tilanneherkkää ja tilannesidonnaista, ja tämän vuoksi tietynlainen ennakoimattomuus liittyy taidelähtöisten menetelmien käyttöön. Toiminnassa on tärkeää antaa tilaa ja mahdollisuus ennakoimattomille tapahtumille. (Känkänen 2013, 50.)

Vaikka tuokiot pisimmillään olivat kestoltaan lähes kaksi tuntia, ne eivät havaintojeni mukaan olleet liian raskaita lapselle. Pisimmät tuokiot toteutuivat kaikkien lasten kohdalla toisessa tuokiossa, jossa lapsi teki kaksi erillistä työtä. Töiden välissä annoin lapselle mahdollisuuden taukoon esimerkiksi ohjaamalla lapsen pesemään käntensä tai kysymällä, haluaisiko hän pitää juomatauon. Halusin ottaa lapset alusta asti mukaan tekemiseen ja näin ollen he pääsivät osallistumaan jo ennen kuvan tuottamista työtilan järjestämiseen ja esimerkiksi paperin lattiaan kiinnittämiseen. Myös tällä työtilan järjestämisellä annoin lapselle mahdollisuuden taukoon tuokioiden välillä.

4.1 Tuokioiden aiheiden lähtökohta

Ollessani harjoittelussa Kalevanpuiston vastaanottokodissa vuonna 2011 mieleeni heräsi paljon erilaisia kysymyksiä, joita kiireellisesti sijoitettu lapsi saattaa pohtia vastaanottokodissa ollessaan. Näistä kysymyksistä syntyi kysymysrunko tutkimukse-

ni toiminnalliseen osuuteen. Kysymyksillä pyrin selvittämään lapsen käsitystä, eli tietoa, havaintoja, kokemuksia ja tunteita, kiireelliseen sijoitukseen ja vastaanottokotiin liittyen.

- Millaista vastaanottokodissa on lapsen mielestä olla
- Tietääkö lapsi, mikä paikka vastaanottokoti on
- Tietääkö lapsi, miksi hän on sijoitettuna vastaanottokotiin
- Syyttääkö lapsi itseään sijoituksesta vastaanottokotiin
- Vaikuttaako lapsen kokemuksiin lapsen tietämättömyys sijoituksen syistä
- Tietääkö lapsi, milloin hän pääsee kotiin
- Tietääkö lapsi, missä hänen läheisensä, vanhempansa, sisarensa ja kavereinsa ovat
- Miten lapsi kokee vanhempiensa vierailun vastaanottokodissa
- Kokeeko lapsi, että hänellä on kavereita vastaanottokodissa
- Mitä erilaisia tunteita lapsella on sijoitukseen liittyen
- Jos vastaanottokodissa ei ole lapsen mielestä hyvä olla, mistä se johtuu
- Tuntuisiko lapsesta erilaiselta, jos hän ei olisi sijoitettuna vastaanottokotiin

Kysymysten perusteella suunnittelin neljä eri tuokiota, joissa tuotettavien kuvien aiheina olivat ”Omakuva”, ”Huono ja hyvä hetki”, ”Tunnekartta” ja ”Vapaa aihe”. Tuokioissa käsitelin kysymyksiä lapsen kanssa avointen kysymysten kautta, jotka muuttuivat tilanteen mukaan. Kysymysten asetteluun vaikutti tuokioon osallistuvan lapsen ikä ja sen mukaiset sosiaaliset ja verbaliset taidot, sekä valmiudet käsitellä asiaa. Sijoitetun lapsen kehityksen osa-alueet saattavat olla eri tasoilla kuin kronologinen ikä edellyttäisi ja tämän vuoksi kysymysten asettelua piti pohtia tilannekohtaisesti jokaisessa tuokiossa (Välivaara 2004, 15). Valmistelin kysymysrungot jokaiseen tuokioon, mutta esitin kysymyksiä myös satunnaisesti riippuen siitä, mihin suuntaan tuokiossa käsitellyt aiheet lapsen toimesta lähtivät.

4.2 Tutkimukseen osallistuneet lapset

Tutkimukseen osallistuneiden lasten vanhemmilta oli kysytty etukäteen lupa osallistumiseen vastaanottokodin henkilökunnan toimesta. Lapsille ei ollut kerrottu, mitä tulen heidän kanssaan tekemään ja miksi. Kerroin jokaiselle lapselle ensimmäisen tuokion alussa, että olen opiskelija ja teen oppinäytetyötä, jossa pitäisi tulla ilmi, mitä

olen koulussani oppinut. Tämän jälkeen kysyin vielä jokaiselta lapselta henkilökohtaisesti halukkuuden osallistua tutkimukseeni.

Kuvaan tuokioihin osallistuneita lapsia muutetuilla etunimillä, suojatakseni lasten ja heidän perheidensä yksityisyyttä. Tuokioihin liittyvien vuoropuheluiden kuvaamisessa käytän oman etunimeni ja lasten muutettujen etunimien lyhenteinä nimen ensimmäistä kirjainta.

4.2.1 Aino

Nuorin tuokioihin osallistunut lapsi oli sosiaalinen ja ulospäin suuntautunut, 7-vuotias Aino, joka oli sijoitettuna pikkusiskonsa kanssa. Aino oli sijoitettuna vanhempiensa päihdeongelmien ja vanhemmuuden puutteiden vuoksi. Ennen kiireellistä sijoitusta sisarukset olivat olleet puoli vuotta sijoitettuna avohuollon tukitoimena kodin ulkopuolelle. Tuon puolen vuoden sijoituksen jälkeen sisarusten piti päästä kotiin, mutta olosuhteiden vuoksi heidät sijoitettiin kiireellisesti Kalevanpuiston vastaanottokotiin.

4.2.2 Iina

Toinen tuokioihin osallistunut tyttö oli 8-vuotias Iina, joka oli luonteeltaan reipas ja sanavalmis tyttö. Iina oli sijoitettuna koulussa ilmenneen häiriökäyttäytymisen ja vanhemmuuden puutteiden vuoksi. Iina oli joutunut kokemaan monia pettymyksiä kotona ja nämä kokemukset heijastuivat myös tuokioihin ja siellä tuotettuihin kuviin.

4.2.3 Niko

Kolmas tuokioihin osallistunut lapsi oli 10-vuotias Niko, joka oli sijoitettuna vanhemman päihdeongelman vuoksi. Niko oli luonteeltaan reipas, mutta harkitsevainen poika, joka kertoi pitävänsä kuvataiteilusta ja tykkäsi siksi käydä tuokioissa. Niko tiedosti sijoituksensa syyn, mutta ei oma-aloitteisesti puhunut siitä tai muistakaan sijoitukseen ja vastaanottokotiin liittyvistä asioista.

4.3 Tuokioiden raportointi

Raportissa kuvaan, mikä on ollut tuokion aiheena ja miksi olen valinnut kyseessä olevan aiheen. Kerron tuokiokohtaisesti, miten aihe on toteutettu eli mitä tuokiossa on tehty ja miten. Kerron jokaisen tuokion kohdalla millä välineillä tuotettu kuva on tehty ja miksi, ja mitä muita välineitä tuokion toteuttamiseen tarvitaan. Toteuttamiseen liittyvien asioiden jälkeen raportoin jokaisen lapsen yksilöllisestä tuokiosta.

Tuokion lopuksi arvioin saamiani vastauksia siitä, miten lapsi käsittää kiireellisen sijoituksen ja minkälaisia kokemuksia hänellä on sijoituksesta ja vastaanottokodista. Arvioin jokaisen tuokion lopussa myös valitsemani tutkimusmenetelmän toimivuutta. Raportti sisältää paljon äänitallenteista suoraan kirjoitettua vuoropuhelua, jotta lapsen sanojen kautta hänen ajatuksensa tulisivat esiin juuri niin kuin lapsi ne sanoiksi pukee.

5 ENSIMMÄINEN TUOKIO: OMAKUVA

5.1 Tuokion toteuttaminen

Ensimmäisessä tuokiossa aiheena oli omakuva, jonka kautta pystyin tutustumaan lapseen. Tuokion kulussa kerroin lapselle kuka olen ja miksi olen tullut Kalevanpuiston vastaanottokotiin ja näin annoin myös lapselle mahdollisuuden tutustua minuun.

Valitsin ensimmäiselle kerralle materiaaliksi ison piirustuspaperin, jolle lapsi sai asettua valitsemaansa asentoon makaamaan. Tämän jälkeen piirsin lapsen ääriviivat paperille, lapsen valitsemalla liidulla. Ohjeistuksena omakuvaan oli, että lapsi voi maalata ääriviivojensa sisälle itsensä: joko maalaten kuvaan esimerkiksi silmät ja suun ynnä muut todellisuudessa hänen kehoonsa kuuluvat osat, tai maalaten ääriviivojensa sisään hänelle tärkeitä asioita. Omakuvan tekemiseen käytettäväksi väreiksi olin valinnut vesivärit ja sormivärit. Vesiväreillä pystyy helposti maalaamaan isoja pinta-aloja, kun taas sormivärien kautta lapsi saisi käsinkosketeltavan kokemuksen maalaamisesta ja itse tekemisestä.

Materiaalit ja välineet:

- Iso paperi, esimerkiksi 75 cm x 110 cm (tai rullapaperi)
- Liidut
- Sormivärit
- Vesivärit, vettä ja pensseleitä
- Maalarinteippiä
- Tarpeeksi tilaa; lattian tulee olla sileä ja saumaton, jotta työhön ei tule hattomia jälkiä

5.2 Tuokion tavoitteet ja kysymykset

Ensimmäisen tuokion tärkein tavoite oli luoda lapsen luottamussuhde ja antaa hänelle mahdollisuus tottua ajatukseen tuokioista. Kuvan tuottamisen kautta pyrin selvittämään lapsen käsitystä kiireellisestä sijoituksestaan. Näin ollen pyrin tuokiossa saamaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Millaista vastaanottokodissa on lapsen mielestä olla
- Tietääkö lapsi, mikä paikka vastaanottokoti on
- Tietääkö lapsi, miksi hän on sijoitettuna vastaanottokotiin
- Syyttääkö lapsi itseään sijoituksesta vastaanottokotiin
- Vaikuttaako lapsen kokemuksiin lapsen tietämättömyys sijoituksen syistä
- Tietääkö lapsi, milloin hän pääsee kotiin
- Tietääkö lapsi, missä hänen läheisensä, vanhempansa, sisarensa ja kavereinsa ovat
- Miten lapsi kokee vanhempiensa vierailun vastaanottokodissa
- Kokeeko lapsi, että hänellä on kavereita vastaanottokodissa

5.3 Aino

Istuimme Ainon kanssa ensin pöydän ääreen juttelemaan.

S: Tiäkkös sä mikä paikka tää vastaanottokoti on?

A: En oikeestaan.

S: Jos mä pyytäisin sua kertoon mulle, että mikä paikka tämmönen vastaanottokoti on, niin miten sä sen selittäisit?

A: Emmä tiä mitä mä voisin kertoa, ku emmä tiä, mikä paikka tää on.

Ensimmäisen tuokion aikaan Aino oli ollut sijoitettuna alle viikon, joten vastaanottokoti oli sekä paikkana että toimintatarkoitukseltaan varmasti vielä hieman hämmentävä käsite. Selitin Ainolle, että vastaanottokotiin tulee yleensä asumaan sellaisia lapsia, joista vanhemmat eivät jostain syystä pysty huolehtimaan.

A: Joo. Äiti ei jaksa hoitaa meitä ja sitte sillä on joku... Joku vikana.

S: Käykö teidän äiti tai isi täällä kattomas sua?

A: Joo eilenki kävi. Ja huomenna ja huomenna ja ylihuomenna ja seuraavana huomenna. Ja niin kauan että me päästään kotiin.

S: Onko sulla sisaruksia täällä myös vai?

A: Siskopikkusisko. Sen nimi on --- .

S: Okei. Onko sulla sit myös kavereita täällä?

A: Joo.

S: No, minkämoista tää vastaanottokodis on sun mielestä olla?

A: Vähä vaikeeta olla. Ku ei tiedä minkämoista on olla, ku ei oo viimeks, ennen ollut täällä.

Kerroin Ainolle, että teemme hänestä omakuvan (LIITE 1). Ääriviivojen piirtämisen jälkeen Aino alkoi maalata työtään, johon hän valitsi välineiksi sekä vesi- että sormivärit. Maalaamisen aikana Aino sekoitteli värejä ja tiesi paljon siitä, mitä väriä saa mitenkään sekoittamalla. Hän kertoi koko ajan, mitä tekee, lauleskeli ja lausui ikään kuin runoja maalaamisen aikana.

Koitettuaan jokaista väriä ja sekoitettuaan eri väriyhdistelmiä hän ilmoitti, että työ on valmis, jonka jälkeen pyysin häntä vielä kertomaan työstään. Omakuvassaan Ainolla on oikeassa kädessään sitruunaperhonen. Kuvan vasemmassa yläkulmassa on kuu, jonka ääriviivat ovat punaiset. Maalatessaan Aino kertoi, että kuvassa hän nauraisi yöllä ja siksi silmien ja suun maalaaminen oli tärkeää. Myös hiusten ääriviivojen piirtäminen oli tarkkaa. Omakuvassa erityisen tarkkaan maalatut hampaat olivat Ainolle tärkeä yksityiskohta, jotka hän pyysi minua vielä huomaamaan.

5.4 Iina

Ennen omakuvan tuottamista tutustuimme toisiimme. Keskustelimme myös siitä, minkälaista vastaanottokodissa Iinan mielestä on ja miten hän ymmärtää sijoituksen vastaanottokotiin.

S: Minkämoista tää vastaanottokodis on sun mielestä olla?

I: Tyhmää!

S: Mm-m. Miks tää on tyhmää olla?

I: Siks koska tää, tääl ei, tääl ei oo kivaa olla. Mä en tykkää olla täälä vaan. Ku tää on niin tyhmä paikka.

S: No, tiäksä miks sä oot tullu tänne?

I: Tiedän.

- S: No, minkä takia?
 I: Sen takia koska mä en oo käyttäytyny koulussa.
 S: Okei. Mitäs sä oot siä koulus sitte tehny?
 I: Kaikkee. Pahuuksii.
 S: Mmm... Käyks sun äiti tai iskä tää kattomas sua?
 I: Käy. Ja mä saan olla lomilla yhden päivässä viikossa... Viikossa.
 S: Käyks sua kattomas äiti ja iskä, vai äiti tai iskä? Jompikumpi?
 I: Äiti ja iskä käy joskus, äiti käy harvoin, iskä käy usein. Ei yhdes.
 S: Onks sun äiti ja iskä kertonu sulle, että sä oot tää sen takia, että sä oot tehny koulus jotain pahuuksia vai?
 I: Ei, ku mä vaan itte tierän sen.
 S: Sä oot itte aatellu sillai?
 I: Nii. Ku mä tierän sen itte.
 S: Okei.

Keskustelun jälkeen aloimme tehdä omakuvaa. Iina keskittyi kuvan tuottamiseen, kysellen välillä värien sekoittamisesta. Omakuvaansa (LIITE 2) Iina maalasi paljon hänelle tärkeitä yksityiskohtia. Iina kertoi, että kuvassa hänellä on kengät jalassaan, sillä hän on menossa kaupungille. Käsissään hänellä on rannekoru ja sormuksia. Oikeassa kädessään hänellä on jäätelö. Iina kertoi näyttävänsä kuvassa kieltä. Ihonvärin maalaaminen ja navan piirtäminen olivat myös tarkkoja kohtia hänen omakuvassaan.

5.5 Niko

Istuimme ensin pöydän ääreen juttelemaan. Kysyin, millaista vastaanottokodissa Nikon mielestä on.

- N: Ihan kivaa.
 S: Onko sulla kavereita täällä vastaanottokodissa?
 N: Vähä.
 S: Onko täällä vastaanottokodissa muita poikia?
 N: On, mutta ne on jotain pienempiä.
 S: Tiäksä, miksi sä oot täällä vastaanottokodissa? Jos mä kysyisin sulta, että mikä tää vastaanottokoti on, niin miten sä sen selittäisit?
 N: Jotenki. Emmä oikein osaa selittää.
 S: Mm-m. Vieraileeko sun isä tai äiti täällä?
 Niko nyökkäsi.
 S: Onko se hyvä, kun ne vierailee täällä?
 N: On.

S: Tiäksä, ettei se oo sun oma syy, että sä oot sijoitettuna täällä?
Niko katseli hieman ympärilleen maahan ja nyökkäsi.

Keskustelun jälkeen kerroin, että teemme omakuvan (LIITE 3). Esittelin Nikolle erilaiset välineet ja kerroin, miten omakuva toteutetaan. Niko ilmoitti lempiväriinsä olevan pinkki, mutta silti monista eri väri vaihtoehdoista hän käytti ainoastaan mustaa vesiväriä. Ensimmäisenä Niko maalasi kuvaansa Wesc-tuotemerkin logon. Hän maalasi paljon erilaisia kuvioita, joista tunnistin ainoastaan auton, jonka hän maalasi heti logon jälkeen. Muita kuvassa olevia kuvioita en pystynyt tunnistamaan. Pyysin moneen otteeseen Nikoa selittämään kuvioita ja niiden tarkoitusta, mutta hän ei halunnut puhua niistä.

Niko oli rauhallinen koko tuokion ajan ja keskittyi maalaamiseen. Erilaisia kuvioita piirtäessään hän meni vain muutaman sentin päähän paperista, työskennellen todella tarkasti. Olimme kumpikin täysin hiljaa koko työskentelyn ajan. Yhtäkkiä hän totesi, että työ on valmis. Koska emme puhuneet kuvan tuottamisen aikana mitään, halusin tiedustella hänen tuottamastaan kuvasta ja jatkaa keskustelua sijoituksesta ja vastaanottokodista. Pyysin hänet istumaan pöydän ääreen ja kertomaan kuvasta ja siitä, mitä hän siihen maalasi.

N: Kaikkee merkkei ja tällassii.

S: Onko noi jotain ihan oikeita merkkejä vai sun ite keksimiä?

N: Jotkut on.

S: Itse keksimiä?

N: Joo.

S: Mm-m. Jos mä pyytäisin sua viä selittää, että millanen paikka tää vastaanottokoti on, ni mitä sä ny vastaisit?

N: No, se on joku semmonen... joku semmonen paikka mihkä otetaan sillai lapsii, ku vanhemmat ei pysty huolehtii.

S: Mm-m, se on kuule ihan oikee vastaus.

Keräsimme välineet pois ja siistimme tilan. Kysyin, haluaisiko Niko tulla uudestaan ensi viikolla maalaamaan kanssani, johon hän nyökkäsi, mutta alkoikin sitten muistella aikataulaan, että sopiiko tuokion ajankohta varmasti ensi viikolle. Totesimme kuitenkin, että ellei se sovi, niin jossain vaiheessa voisimme joka tapauksessa maalailla uudelleen.

5.6 Tuokion tutkimustulokset

Aino kuvaili vastaanottokodissa oloa ”vaikeaksi”, koska ei tiennyt, millaista siellä on olla, sillä hänellä ei ollut aikaisempaa kokemusta vastaanottokodista. Aino ei tiennyt, mikä paikka vastaanottokoti on. Ainon vastauksista kävi ilmi, ettei hän osannut selittää vastaanottokodin tarkoitusta tai sitä, miksi hän on sijoitettuna. Kertoessani Ainolle, että vastaanottokotiin sijoitetaan yleensä sellaisia lapsia, joista vanhemmat eivät pysty huolehtimaan, hän totesi, ettei hänen äitinsä jaksa hoitaa Ainoa ja hänen sisartaan. Aino kertoi myös, että heidän äidillään on ”joku vikana” ja osoitti vastauksellaan käsittäneensä, että tämä on syy, miksi hän on sijoitettuna vastaanottokotiin. Aino ei missään vaiheessa tuonut esiin ajatusta, että sijoitus vastaanottokotiin olisi hänen tai hänen pikkusiskonsa syy.

Aino ei osannut kertoa, milloin hän pääsee kotiin. Hän toi tuokiossa kuitenkin esille sen, että hänen äitinsä käy vierailemassa vastaanottokodissa niin kauan, kunnes hän pääsee jälleen kotiin. Ainon sijoitusta helpotti nähtävästi se, että hänen pikkusiskonakin oli sijoitettuna. Aino ei puhunut vastaanottokodin ulkopuolella olevista kaverista, mutta toi useammassakin tuokiossa esiin sitä, että vastaanottokodissa olevat kaverit ovat hänelle tärkeitä.

Iina toi tuokiossa ilmi, että hänen mielestään vastaanottokodissa on ”tyhmää”. Iina ei osannut määritellä vastaanottokotia paikkana, mutta hän kertoi, ettei pitänyt siellä olemisesta. Iina kertoi tuokiossa, että sijoituksen syynä oli hänen huono käyttäytymisensä koulussa. Häiriökäyttäytyminen koulussa oli kuitenkin vain yksi syy sijoitukseen, sillä siihen vaikutti myös Iinan vanhempien vanhemmuuden puutteet. Tätä syytä Iina ei maininnut tuokioissa missään vaiheessa. Tämän vuoksi tulkitsin, että Iina syytti sijoituksesta omaa käytöstään ja täten vain itseään. Tuokion jälkeen pohdin, että Iinan mahdollinen syyllisyyden tunne sijoituksesta saattoi vaikuttaa siihen, että hän piti vastaanottokotia tyhmänä paikkana.

Iina ei tuonut tuokiossa ilmi käsitystään kotiin pääsemisestä, mutta hän selvästi odotti sitä. Vanhempien, erityisesti Iinan isän, vieraileminen vastaanottokodissa oli Iinalle tärkeää. Iina oli hyvin tietoinen kotilomistaan ja niihin liittyvistä aikatauluista. Kotilomat tuntuivat olevan Iinalle tärkeä asia, joita hän kovasti odotti vastaanottokodis-

sa ollessaan. Iina ei puhunut vastaanottokodissa tai sen ulkopuolella olevista kavereista. Kaikista eniten hän odotti vanhempiensa näkemistä ja heidän kanssaan vietettävää aikaa. Mahdollisista sisaruksista Iina ei puhunut koskaan.

Niko kertoi tietävänsä jotenkin, mikä paikka vastaanottokoti on, mutta ei tuokion alussa osannut selittää sitä sen paremmin. Hän kertoi, että vastaanottokodissa on hänen mielestään ”ihan kivaa”. Tiedustellessani Nikolta hänen käsitystään sijoituksen syystä hän vastasi myöntävästi siihen, ettei sijoitus ole hänen syynsä. Niko ei kuitenkaan tässä vaiheessa puhunut siitä, mikä on hänen käsityksensä sijoitukseen johtaneista asioista. Hän ei myöskään puhunut kotiin pääsystä. Niko kertoi, että hänen vanhempansa vierailevat vastaanottokodissa ja hän koki vierailut hyvänä asiana. Niko mainitsi myös, että hänellä on vastaanottokodissa vähän kavereita.

Tuokion lopussa pyysin Nikoa vielä uudelleen pohtimaan vastaanottokodin tarkoitusta, jolloin hän kertoi, että hänen käsityksensä mukaan vastaanottokoti on paikka, johon tulee lapsia, joista vanhemmat eivät pysty huolehtimaan. Totesin Nikon käsityksen olevan oikea, ja mielestäni oli hienoa, miten lapsi osasi selittää käsityksensä puheen lapselle ominaisella kielellä. Nikon vastaus osoitti, että hän oli itse muodostanut käsityksensä vastaanottokodin tarkoituksesta, eikä vastaus vaikuttanut suoraan aikuiselta opitulta lauseelta.

5.6.1 Menetelmän toimivuus

Omakuvan tuottaminen oli mielestäni helppo ja lapsilähtöinen tapa aloittaa tuokiot. Omakuva oli aihe, joka antoi lapselle ensimmäisestä tuokiosta lähtien tunteen ja mahdollisuuden keskittyä pohtimaan asioita juuri omasta näkökulmastaan. Sain ensimmäisessä tuokiossa kattavia vastauksia kysymyksiini, ja kaikki lapset lähtivät hyvin mukaan suunnittelemaani aiheeseen ja sen toteuttamiseen.

6 TOINEN TUOKIO: HUONO HETKI JA HYVÄ HETKI

6.1 Tuokion toteuttaminen

Lapsella voi olla takanaan monenlaisia kokemuksia ja niihin liittyvien tunteiden käsittelemättä jättäminen voi olla hänelle tuttua. Aikuisen tehtävänä on asioiden ja kokemusten puheeksi ottaminen lapsen kanssa, lapsen ehdoilla. Tämän vuoksi toisessa tuokiossa aiheena olivat lapsen kokemukset vastaanottokodista, niin huonot kuin hyvät hetket. Tunteet ja ajatukset, kuten esimerkiksi pelot, saavat oikeat mittasuhteet puhumalla. Näin lapsi saa myös kokemuksen, että kaikki tunteet ja niiden ilmaiseminen ovat sallittuja. (Hautala & Honkanen 2012, 10.)

Kerroin lapselle, että teemme kaksi kuvaa. Huonon hetken kuvaan ohjeistin lasta pohtimaan jotain sellaista hetkeä, jolloin häntä on harmittanut olla vastaanottokodissa. Hyvän hetken kuvaan pyysin lasta muistelemaan hetkeä, jolloin vastaanottokodissa on ollut ”huippukivaa”. Jokainen lapsi sai itse valita, minkälaiselle paperille tai maalaus pohjalle tekee kuvan ja mitä värejä käyttää.

Materiaalit ja välineet:

- Valinnaisesti akvarellipaperi, pastellipaperi tai valmismaalaus pohja
- Sormivärit
- Vesivärit, vettä ja pensseleit
- Pastellivärit ja fiksatiivi
- Maalarinteippiä

6.2 Tuokion tavoitteet ja kysymykset

Toisen tuokion tärkein tavoite oli saada tietoa lapsen kokemuksista vastaanottokotiin ja sen arkeen liittyen, sekä rohkaista lasta ja helpottaa lapsen kynnystä puhua kaikenlaisista tunteistaan ja kokemuksistaan. Tuokiossa käsiteltiin seuraavia kysymyksiä:

- Mitä erilaisia tunteita lapsella on sijoitukseen liittyen
- Jos vastaanottokodissa ei ole lapsen mielestä hyvä olla, mistä se johtuu

6.3 Aino

Kerroin Ainolle, että tulemme tekemään kaksi eri kuvaa ja aloitamme huonolla hetkellä (LIITE 4). Tiedustelin Ainolta, onko hänellä sellaista hetkeä, jolloin häntä on harmittanut vastaanottokodissa. Aino vastasi, että häntä harmittaa se, kun hän ja hänen pikkusiskonsa tulivat vastaanottokotiin. Pyysin Ainoa tekemään kuvan siitä hetkestä. Ainon tuottaessa kuvaa jatkoimme keskustelua aiheesta.

S: Mikä siinä harmitti, että te tulitte tänne?

A: Että, että, miksi ei päästy kotiin.

S: No, miltäs se susta tuntu?

A: Musta tuntu ihan oudolle... Mua painoi. Mua painoi joku juttu.

S: Osaatko sä selittää, mikä sua painoi?

A: En osaa ainakaan sitä loppuu kertoo.

S: Osaatko sä kertoa, miltä susta tuntui, kun sua painoi?

A: Mä olin surullinen. Tässä on kyyneliä (näytti piirustusta). Muut oli ilosia paitsi minä en.

S: Ketkä muut?

A: Kaikki mikkä oli täällä. Kaikki ihmiset täällä. Paitsi minä. Minä en ollu ylpee mistää.

Aino jatkoi työtään, kunnes yllättäen ilmoitti, ettei tahdo enää piirtää tai maalata. Kysyin, haluaako hän kuitenkin tehdä vielä toisen kuvan hyvästä hetkestä (LIITE 4). Kerroin hänelle, että hyvä hetki voi olla esimerkiksi sellainen, kun hänen mielestään vastaanottokodissa on ollut ihan huippukivaa. Aino vastasi, että hyvään hetkeen kuuluu vastaanottokodissa olevia kavereita, ja että vastaanottokodissa on myös yksi kiva aikuinen.

Aino valitsi välineiksi sormivärit ja alkoi tuottaa hyvää hetkeä valmismaalaus pohjalle. Hän kertoi, että piirtää kuvaan Iinan, joka on hänen paras kaverinsa vastaanottokodissa. Iinan kanssa ulkona leikkiminen on Ainon mielestä parasta vastaanottoko-

dissa. Ainon tuottamaan kuvaan tuli parhaan kaverin lisäksi liukumäki ja ulkona paistava aurinko, sekä sininen taivas ja vihreää ruohoa. Työskennellessään Aino jälleen leikki ja lauleskeli.

Hyvän hetken kuvan valmistuttua palasimme vielä huonoon hetkeen, koska emme aikaisemmin käyneet sitä läpi. Kysyin Ainolta, ketä kaikkia huonon hetken työssä on, sillä hän piirsi siihen kolme hahmoa.

A: Siinä on lapsuja, minä surullinen (näytti keskimmäistä hahmoa) ja sitte kaikki lapset muut on ilosia paitsi minä.

S: Onko kukaan kertonut sulle, minkä takia sä oot täällä vastaanottokodissa?

A: Ei ole kertonut.

S: Onko kukaan kysynyt, miltä susta tuntuu olla täällä?

A: Kukaan ei oo kysynyt paitsi äiti.

S: No, miltä susta nyt tuntuu, kun joku kysyy sitä?

A: Vakavalta.

S: Onko se kuitenkin hyvä, ku joku kysyy?

Aino nyökkäsi. Nyökkäyksen jälkeen hän katsoi surullisen näköisenä tuottamaansa kuvaa huonosta hetkestä ja hetken ajattelin, että hän alkaa itkeä. Olimme vähän aikaa hiljaa.

S: Miltä susta nyt tuntuu?

A: Nyt tuntuu ihan hyvältä.

Siivosimme työtilan yhdessä ja tarkastelimme vielä hyvän hetken kuvaa, jotta Ainolle jäisi hyvä olo tuokiosta. Tämän jälkeen Aino lähti reippaan ja iloisen oloisena huoneesta.

6.4 Iina

Iina tuli tuokioon innostuneena ja kerroin hänelle, mitä tänään tullaan tekemään. Kysyin, mikä häntä harmittaa vastaanottokodissa, johon Iina vastasi, että häntä harmittaa olla vastaanottokodissa. Pyysin Iinaa tekemään kuvan siitä hetkestä, kun häntä harmittaa (LIITE 5). Kuvan tuottaminen tuntui hieman haastavalta, ilmeisesti tunteiden pohtimisen ja nimeämisen vuoksi. Iinan oli vaikea ajatella itseään juuri vastaanottokodissa ja siinä ympäristössä, sillä puheessa tuli koko ajan esiin koti ja kodin

ympärillä olevat asiat. Kuvan tuottaminen oli kuitenkin siinä mielessä helppoa, että Iinaa tuntui harmittavan vastaanottokodissa lähtökohtaisesti kaikki.

Huonon hetken kuvan Iina aloitti maalaamalla työhön tummansinisen taivaan. Tai-vaan tummahko väri oli Inalle tärkeä ja hän pyysikin apua saadakseen sen juuri ha-luamansa väriseksi. Iina piirsi itsensä mäen päälle ja kuvan etualalle kissansa, joka on tulossa lohduttamaan häntä. Kuvan tuottamisen ajan Iina oli yllättävän hiljaa ja hän sanoi heti alkaessaan maalaamaan, etten saa katsoa. Ajoittain hän näytti myös liikuttuvan työtä tehdessään. Iina ei halunnut puhua työstään sen valmistuttua, vaikka yritin tiedustella kuvan merkityksestä useamman kerran. Vaikka Iina ei halunnut ker-toa kuvastaan minulle, se selvästi herätti hänessä ajatuksia. Tutkimukseni tarkoitus ei ollut järkyttää lasta eikä pakottaa häntä jakamaan ajatuksistaan, joten päätin, että siir-ryimme hyvän hetken kuvaan.

Pyysin Iinaa pohtimaan sellaista hetkeä, jolloin vastaanottokodissa on ollut hyvä olla tai siellä on ollut hänen mielestään kivaa.

S: Mikäs olis sellanen hyvä hetki?

I: Ei mikää.

S: Mikä tää vastaanottokodis ois sun mielestä kivaa?

I: Ei mikää.

S: Eiks tää vastaanottokodis oo sun mielestä mitään kivaa?

I: Ei mitään!

S: No... Mikä tää on sun mielestä kaikista parasta?

I: Ku pääsee kotilomille. Ja ratsastusleirille ja uimaan.

Pitkän pohdiskelun ja monien yritysteni jälkeenkään Iina ei keksinyt hyvää hetkeä, joka liittyisi konkreettisemmin vastaanottokotiin paikkana. Näin ollen annoin hänen tehdä kuvan liittyen kotilomiin. Hyvän hetken kuvaan (LIITE 5) Iina maalasi itsensä ja isänsä (kuvassa etualalla). Taustalle hän maalasi saaren ja kuvan vasempaan reu-naan ponttonin, jolle he ovat isänsä kanssa uimassa. Ponttoni tuntui olevan Inalle jotenkin erityisen tärkeä.

6.5 Niko

Niko tuli tuokioon hiljaisena ja vähän apean näköisenä. Hän istui pöydän ääreen, ja kysyin, onko hän innoissaan tuokiosta. Niko vastasi myöntävästi, mutta kehonkielestä ja ilmeistä pystyi päättelemään jotain muuta. Kerroin hänelle päivän aiheet, ja että aloittaisimme huonon hetken tuottamisella. Niko valitsi välineikseen pastellit ja alkoi tuottaa kuvaa (LIITE 6), jälleen täysin hiljaisesti työskennellen. Hän teki paperille mustalla piirretyn hahmon, jolla on punainen pää ja surullinen ilme kasvoillaan. Hetken kuluttua Niko ilmoitti, että kuva on valmis, jonka jälkeen keskustelimme siitä.

S: Mitäs tässä kuvassa on?

N: Mä.

S: Miks sulla on naama punanen?

N: Mulla on naama punanen, ku mä oon vihanen.

S: Miksi sä oot vihanen?

N: Siksi, ku mä jouduin tänne. Kaikki kaverit taas jää, siksi.

S: Oisko kotona kivempaa olla?

N: Siä on sit taas ne kaverit.

S: Kummasko on sun mielestä parempi olla, tää vastaanottokodis vai kotona?

N: En mä oikein tiä.

S: Onko tää vastaanottokodis mitää kivaa?

N: On.

S: No, mitä?

N: No, on sillai, et tää voi tehdä kaikkee. Ku on tullut noit vanhempia. Ku ennemmin oli vaan pieniä lapsia.

Pastellivärit olivat sotkeneet Nikon kädet, joten pyysin häntä menemään pesemään kätensä ja sitten siirryttäisiin hyvän hetken kuvaan (LIITE 6). Nikon saapuessa takaisin hän otti uuden paperin ja etsi käsiinsä jälleen mustan pastellivärin. Tarjosin hänen käyttöönsä jotain muuta väriä kuin mustaa, jolloin hän ottikin käyttöönsä vihreän sormivärin ja alkoi keskittyneesti tuottaa hyvän hetken kuvaa. Olimme jälleen täysin hiljaa maalaamisen ajan. Hetken kuluttua Niko ilmoitti, että kuva on valmis, jonka jälkeen tarkastelimme sitä yhdessä.

Hyvän hetken kuvaan Niko maalasi itsensä ja äitinsä. Hän kertoi, että parasta vastaanottokodissa on se, kun äiti vieraillee hänen luonaan. Äidin vieraillessa he pelaavat

joko korttia tai lautapelejä. Niko sanoi, että haluaisi jo kotiin, jotta voisi olla koko ajan äidin kanssa.

S: Tiäksä, miksi sä oot täällä vastaanottokodissa?

N: Tiän.

S: Miksi?

N: Alkoholin ja päihteiden takia.

Tuokion lopuksi keskustelimme siitä, onko Nikon helppo vai vaikea puhua näistä asioista. Hän sanoi, ettei niistä ole vaikea puhua, mutta hän ei vain halua puhua niistä. Niko kertoi, että tykkää käydä tuokioissa piirtämisen takia, muttei tykkää puhumisesta.

6.6 Tuokion tutkimustulokset

Aino kertoi, että häntä harmittaa sijoitus vastaanottokotiin, sillä hän olisi halunnut jo avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen jälkeen päästä kotiin. Hän toi esiin, että häntä ”painaa” sijoitus vastaanottokotiin, ja että hän oli surullinen sinne joutuessaan. Vielä myöhemmin tuokiossa Aino toi uudelleen esiin sitä, että hän on surullinen vastaanottokodissa, vaikka kaikki muut lapset siellä ovat iloisia. Ainon surullisuuteen ja harmitukseen saattoi vaikuttaa se, että hänen kokemuksensa mukaan kukaan ei ollut kertonut hänelle, miksi hän on sijoitettuna tai kysynyt, miltä hänestä tuntuu.

Iina kertoi heti tuokion alussa, että häntä harmittaa olla vastaanottokodissa, eikä hän keksinyt mitään hyvää asiaa, jonka hän olisi halunnut tuottaa kuvaksi. Iinan puheessa tuli koko ajan esiin kaipuu kotiin. Iinan tekemä työ huonon hetken kuvasta toi esiin sen, miten kipeästi hän kaipasi lohdutusta oloonsa ja toivoi kissansa tuovan sitä hänelle. Kotilomiin liittyvä aihe tuki sitä, että Iina odotti sijoituksensa aikana vain kotiin pääsyä. Tuokion jälkeen pohdin, että Iinan melko negatiiviseen kokemukseen sijoituksesta vaikuttaa varmasti hänen kova koti-ikävänsä.

Iina toi tuokiossa korostetusti esiin sitä, ettei hän viihtynyt vastaanottokodissa, ja ettei siellä hänen mielestään ollut mitään kivaa. Tuokion jälkeen pohdin, josko Iina halusi tuokiossa hieman liioittelustikin tuoda esiin tyytymättömyyttään tilanteeseen.

Keskustelin Kalevanpuiston vastaanottokodin vastaavan ohjaajan kanssa tuokion jälkeen ja hän kertoi, että henkilökunnan käsityksen mukaan Lina kyllä viihtyy vastaanottokodissa ja että hänet huomioidaan siellä ja hänestä pidetään hyvää huolta.

Nikon työstä ja hänen vastauksistaan kysymyksiini kävi ilmi, että hän on vihainen jouduttuaan vastaanottokotiin. Niko kertoi, että hän viihtyisi kotona paremmin, koska siellä hänellä olisi kavereita. Vastaanottokotiin jouduttuaan Niko kuvaili kavereiden taas jäävän. Niko kertoi, että vastaanottokodissa on kivaa, koska siellä voi tehdä kaikkea, ja että hänen sijoituksensa aikana sinne oli tullut myös vanhempia lapsia hänen kavereikseen. Niko ei kuitenkaan osannut kertoa, onko hänen parempi olla kotona vai vastaanottokodissa.

Niko kertoi tuokiossa, että parasta vastaanottokodissa oli hänen äitinsä vierailut, ja että hän haluaisi jo kotiin, jotta voisi olla koko ajan äitinsä kanssa. Nikon kanssa hänen sijoitussyystään ei keskusteltu ensimmäisessä tuokiossa. Tässä tuokiossa Niko osasi kertoa sijoituksensa johtuvan ”alkoholista ja päihteistä”. Tuokion loputtua pohdin, miten ulkoa opeteltu tuo kyseinen lause oli: tietääkö 10-vuotias lapsi, mitä sanoilla ”alkoholi” tai ”päihteet” tarkoitetaan. Nikon vastauksesta käy kuitenkin ilmi, ettei Niko syyttänyt sijoituksesta itseään.

6.6.1 Menetelmän toimivuus

Ainon kanssa toinen tuokio oli oikein onnistunut, sillä hänen tuottamansa kuvan kautta sain vastauksia myös sellaisiin kysymyksiin, joita en ollut ennen tuokioita osannut suunnitella kysyväni: Aino kertoi tuokiossa, että kukaan ei ole kertonut hänelle, miksi hän on vastaanottokodissa. Hän kertoi myös, ettei kukaan hänen äitinsä lisäksi ole kysynyt, miltä hänestä tuntuu olla vastaanottokodissa. Tuokion päätteeksi Aino kertoi, että hänestä tuntui nyt ihan hyvältä. Tämä toi mielestäni esiin sen tosiasian, miten paljon lapsen oloa voi helpottaa, kun joku kysyy miltä hänestä tuntuu ja antaa hänelle aikaa ja tilaa tuoda tunteitaan esiin. Mikäli lapsen oloa voi helpottaa näinkin yksinkertaisella tavalla, näen kuvallisen ilmaisun oikein toimivana menetelmänä tällaisessa tilanteessa.

Kuvaa tuottaessaan Iina selvästi pohti sijoituksen tuomia tunteita, sillä hän liikuttui aidosti työtä tehdessään. Hän myös keskittyi työhönsä todella intensiivisesti, mikä perustui tulkintani mukaan siihen, että hän yritti todella tuoda tunteitaan esiin kuvan kautta. Keskittymisellään Iina halusi työnsä selvästi onnistuvan juuri hänen tarkoittamallaan tavalla. Iinan intensiivinen keskittyminen kuvan tuottamiseen oli hieman yllättävää, sillä hän oli luonteeltaan melko impulsiivinen ja keskittyi muissa tuokioissa kuvien tuottamiseen selvästi vähemmän.

Vaikka Iina ei kertonut minulle kuvasta sen tarkemmin, uskon sen tuottamisen herättäneen hänessä ajatuksia ja luultavasti enemmän pohdintaa omista tunteistaan ja kokemuksistaan sijoitukseen liittyen. Näiden havaintojeni pohjalta voin todeta, että turvallinen ilmaisu ja tuokion luoma rauhallinen työskentely-ympäristö voi auttaa lasta keskittymään omiin ajatuksiinsa ja tunteisiinsa, ja siten rohkaista lasta jakamaan kokemuksiaan.

Nikon kohdalla pohdin, oliko hän ensimmäisen tuokion jälkeen rohkaistunut kertomaan ajatuksistaan enemmän tai oliko hän pohtinut tuokiossa esittämiäni kysymyksiä itsekseen, sillä palasimme hänen kanssaan ensimmäisen tuokion kysymyksiin tässä tuokiossa. Tämän vuoksi lapselle jo hieman tutuksi tullut, toistuva ja turvallinen työmenetelmä on toimiva menetelmä selvittää lapsen kokemuksia.

7 KOLMAS TUOKIO: TUNNEKARTTA

7.1 Tuokion toteuttaminen

Kolmannen tuokion aiheeksi olin suunnitellut työn, jonka nimesin tunnekartaksi. Idean tunnekarttaan sain Hautalan kirjan työstä, jossa on kuvattuna nuoren naisen olotila värein ilmaistuna. (Hautala 2012, 111.) Tunnekartan kautta halusin tukea lapsen rohkeutta kertoa sijoituksiin liittyvistä tunteistaan. Jos lapsella ei ole mahdollisuutta käsitellä ymmärryksensä ylittäviä traumaattisia kokemuksia, ne jäävät helposti jäsentymättä lapsen mielestä. Lapsi saattaa pyrkiä unohtamaan haavoittavan kokemuksen ja tukahduttaa siihen liittyvät tunteet. Vaikeiden asioiden käsittelemättä jättäminen voi johtaa ongelmien kasaantumiseen ja vaikeutumiseen. Lapsi tulee parhaiten autetuksi, kun kasvuympäristö tarjoaa hänelle tapoja tunteiden ja kokemustensa ilmaisemiseen. (Välivaara 2004, 13–16).

Tunnekartan toteuttaminen oli haastava selittää lapselle sen monien eri osioiden vuoksi. Ensin lapsen tuli pohtia, miltä hänestä tuntuu ja nimetä tunteet ääneen. Sen jälkeen lapsen tuli löytää käytettävissä olevista väreistä se, joka kuvastaisi tunnetta. Tämän jälkeen lapsen tuli vielä hahmottaa kokonaisuutena se, miten paljon mikäkin tunne oli suhteessa niihin muihin tunteisiin, joita hänellä oli.

Aiheen haastavuuden vuoksi valitsin tuokioon sellaiset materiaalit ja välineet, jotka olivat lapsille jo entuudestaan tuttuja. Uudet, erilaiset materiaalit ja välineet olisivat voineet lisätä työn haastavuutta, mikä ei ollut tarkoituksena.

Materiaalit ja välineet:

- Valinnaisesti akvarellipaperi tai pastellipaperi
- Lyijykynä ja pyyhekumi
- Sormivärit
- Vesivärit, vettä ja pensseleitä
- Maalarinteippiä

7.2 Tuokion tavoitteet ja kysymykset

Kolmannen tuokion tärkein tavoite oli selvittää, mitä erilaisia tunteita lapsella on vastaanottokodin ja sijoittamisen suhteen. Osaltaan tuokion kysymykset olivat siis samoja kuin toisessa tuokiossa. Tunnekartan tuottamisen tavoitteena oli kuitenkin vielä selvemmin tukea lasta erilaisten tunteiden nimeämisessä ja ilmaisemisessa. Tavoitteenani oli myös selvittää, tuntuisiko lapsesta erilaiselta, jos hän ei olisi sijoitettuna: olisiko lapsi esimerkiksi niin surullinen tai peloissaan. Kolmannen tuokion kysymykset muodostuivat myös seuraavista kysymyksistä:

- Mitä erilaisia tunteita lapsella on sijoitukseen liittyen
- Jos vastaanottokodissa ei ole lapsen mielestä hyvä olla, mistä se johtuu
- Tuntuisiko lapsesta erilaiselta, jos hän ei olisi sijoitettuna vastaanottoon

7.3 Aino

Tunteiden nimeäminen oli Ainolle haastavaa, mikä johtui todennäköisesti hänen iästään, ja siksi lähdimme nimeämään tunteita väripaletissa olevien värien kautta. Kävimme läpi yli kymmenen väriä, pohtien yhdessä, mitä tunteita värit voisivat kuvastaa.

Ainon työssä (LIITE 7) värit kuvastivat tunteita seuraavasti:

- vaaleansininen = ”on kivaa olla tää vastaanottokodis”
- musta = ”tuntuu surkeelta”
- ruskea = suuttunut
- punainen = ”tuntuu kivalta, iloiselta ja onnelliselta”
- keltainen = surullinen
- tummansininen = ”tuntuu vähän ihmeelliseltä”
- vihreä = innostunut
- oranssi = innostunut musiikista ja tanssista
- valkoinen = innostunut juoksusta pihalla

Aino ymmärsi tunnekartan toteuttamisohjeen hyvin, sen monimutkaisuudesta huolimatta. Hän puki tunteensa suurimmilta osin niitä kuvaileviksi lauseiksi. Aino keskittyi työssään tarkasti värien valitsemiseen ja tunnekartan osien jakamiseen niin, että lopputulos miellytti häntä.

7.4 Iina

Selitin Iinalle, mikä on päivän aihe. Aloimme käydä läpi erilaisia tunteita, mitä hänellä on tai on joskus vastaanottokodissa ollessaan ollut.

Iinan työssä (LIITE 8) värit kuvastivat tunteita seuraavasti:

- vaaleansininen = pelko (ikkuna)
- ruskea = jännitys (ratsastusleiri)
- violetti = harmittaa
- punainen = surullinen
- tummansininen = vihainen
- vihreä = iloinen
- valkoinen = ”ei tunnu mitään”
- pinkki = hyvä olo
- musta = pelko (ukkonen)

Tuokion alussa Iina kertoi, että hänestä tuntuu tällä hetkellä ihan hyvältä. Hyvän olon lisäksi Iina kertoi tuntevansa pelkoa, joka johtui ukkosesta. Keskustelimme ukkosesta, salamoista ja erityisesti pallosalamoista, joiden Iina pelkäsi tulevan sisälle ja saattavan tai rikkovan jotain.

S: Onko muuta, ku se ukkonen, mitä sä pelkää? Pelkääksä tää vastaanottokodis jotain?

I: Joo.

S: Mitä sä pelkää?

Hiljaisuus.

S: Sano vaan.

I: En mitään lastenkodis.

S: Nii, mitä sä pelkää? Kotonako sä pelkää?

Nyökkäys.

S: Mitä sä pelkää siä kotona?

I: Ikkunoita.

S: Sä pelkäätkin ikkunoita?

I: Mmm.

S: Minkä takia?

I: Mä vaan pelkään.

S: Mmm, pelkääksä, että sieltä ikkunasta tulee joku vai pelkääksä, että sä tippu sieltä ikkunasta?

I: Että tulee joku.

S: Mikä sieltä vois tulla, joku ihminen vai?

I: Nii, joku paha.

S: Nii just. Pelkääksä siä muita, ku ikkunoita?

I: En.

Tunteiden nimeämisen ja värien valitsemisen jälkeen Iina maalasi tunnekartan. Tunnekartan valmistuttua kävimme sen läpi, vertaillen tunteita vastaanottokodin ja kotona olemisen välillä. Kysyin jokaisen tunteen kohdalla, tunteeko Iina kyseenomaista tunnetta myös kotona ollessaan.

7.5 Niko

Tunteiden nimeäminen oli Nikolle helppoa, ja yllättäen hän puhui tunteistaan omaaloitteisesti ja todella avoimesti. Niko oli ollut aikaisemmissa tuokioissa melko vähäsanainen, joten olin yllättynyt siitä, miten hienosti hän nimesi erilaisia tunteita.

Nikon työssä (LIITE 9) värit kuvastivat tunteita seuraavasti:

- punainen = paha olo
- turkoosi = hyvä olo
- vihreä = hyvä olo
- ruskea = synkkä olo
- pinkki = haikea olo
- vaaleansininen = kiva olo

7.6 Tuokion tutkimustulokset

Aino kertoi, että hänellä on ihmeellinen olo vastaanottokodissa. Ihmeellinen olo johtui siitä, ettei hän tiedä tarkalleen missä on ja miksi. Aino oli surullinen, kun joutui

olemaan vastaanottokodissa, eikä päässyt kotiin aikaisemman sijoituksen jälkeen. Samasta syystä hän oli myös suuttunut. Surkea olo johtui osaltaan surullisuuden, suuttumuksen ja ihmeellisen olon kasaantumisesta. Nämä tunteet yhdessä aiheuttivat surkean olon Ainolle.

Ainon mielestä vastaanottokodissa oli pääosin hyvä olla, joten hän tunsi olonsa iloiseksi ja onnelliseksi. Vastaanottokodissa hänen oli mahdollista tehdä asioita, joista pitää, eli laulaa ja tanssia, sekä leikkiä ulkona vastaanottokodista saatujen kavereiden kanssa. Näiden asioiden ansiosta Aino kertoi, että vastaanottokodissa on kivaa olla.

Iina kertoi, että hänellä ei ole oikein koskaan paha tai surullinen olo. Viimeksi Iinalla on ollut paha olo silloin, kuin ukkosti (edellisenä yönä). Iina kertoi, ettei häntä harmita vastaanottokodissa mikään asia. Kysyin Iinalta, että miten häntä ei nyt harmita, vaikka viimeksi hän kertoi vastaanottokodissa olevan tyhmää. Kysymykseeni vastaamatta Iina valitsi violetin värin kuvaamaan harmitustaan. Iina muisti myös joskus olleensa vastaanottokodissa surullinen, mutta ei ollut sitä kuvan tuottamishetkellä. Sen sijaan Iina kertoi olevansa vihainen.

Iina kertoi, että kotona harmittaa se, kun hänen kissansa (jonka hän maalasi viime kerran huonoon hetkeen) on nyt kadonnut. Myös vanhempien rikotut lupaukset harmittivat Iinaa, ja ne aiheuttivat hänelle surullisen ja vihaisen olon. Iina kertoi olevansa iloinen myös kotona, ja hän mainitsi, että kotona on enemmän hyvä olo kuin paha olo. Iinan kuvaan tuottamat tunteet vastaanottokotiin liittyen olivat kaikki melko samanlaisia, kuin hänen tunteensa kotona ollessaan.

Kun pyysin Nikoa nimeämään erilaisia tunteita, hän nimesi ensimmäiseksi haikean olon. Niko kertoi, että hänellä on haikea olo, koska on vastaanottokodissa. Samasta syystä hän tunsi olonsa myös synkäksi. Paha olo johtui siitä, että Niko ei voi olla kotona äitinsä kanssa. Nikon mielestä vastaanottokodissa on kuitenkin haikeasta, synkästä ja pahasta olostu huolimatta suurimmilta osin kivaa olla, joten hän halusi kuvaansa näkyviin myös kivan olon.

Niko teki kuvaan kaksi hyvää oloa kuvastavaa kohtaa, jotka hän maalasi vihreän eri sävyillä. Nurmenvihreä väri kuvastaa sitä, että vastaanottokodissa on yleisesti hyvä

olla, ja erityisesti ulkona leikkiminen saa Nikon tuntemaan olonsa hyväksi. Turkoosinvihreä väri taas kuvastaa yleisen hyvän olon lisäksi kavereita, joita Nikolla vastaanottokodissa on. Niko kertoi, että mikäli hän olisi kotona, hänellä ei luultavasti olisi niin synkkä ja paha olo.

7.6.1 Menetelmän toimivuus

Ainon oli vaikeaa nimetä tunteita ja siksi annoin hänelle erilaisia vaihtoehtoja siitä, mitä kaikkia tunteita ihmisellä voi olla. Ainon valitsemista tunteiden ja värien yhdistelmistä, esimerkiksi surullisuutta kuvaavasta keltaisesta päättelin, etteivät antamani esimerkit vaikuttaneet ratkaisevasti lopputulokseen. Ainon kanssa en käynyt tunteita läpi siitä näkökulmasta, miltä hänestä tuntuisi olla kotona. Tunteiden nimeäminen ja tunnekartan toteuttaminen olivat mielestäni Ainolle riittävän haastavia yhteen tuokioon.

Tunteiden nimeäminen ja erityisesti tunteiden erojen hahmottaminen oli Iinalle hie-man haastavaa, ja tämän vuoksi koin, ettei tunnekartan tuottaminen ollut Iinalle välttämättä mieluista kokemus. Tunnekartan kautta Iina sai kuitenkin kerrottua esimerkiksi peloistaan ikkunoita ja ukkosta kohtaan, joten menetelmä toimi lapsen tunteiden selvittämisessä. Iinan kanssa työskennellessä pohdin, miten suuresti ohjeistuksessa antamani esimerkit vaikuttivat hänen tuottamaansa kuvaan. Esimerkiksi ”harmitus” oli tunne, jonka mainitsin esimerkkinä, ja sen tunteen Iina tuotti kuvaansa perustelematta tunnettaan. Tietenkin on myös mahdollista, ettei lapsi halua kertoa tunteistaan sen enempää, vaan pääasia hänelle itselleen on tunteiden sanominen ääneen ja niiden tuottaminen paperille.

Nikon kanssa tunteiden nimeäminen sujui paremmin, kuin odotin. Niko ei aikaisemmissa tuokioissa puhunut ajatuksistaan ja kokemuksistaan oma-aloitteisesti, ja siksi hänen avoimuutensa tunteiden kertomisessa kolmannessa tuokiossa yllätti minut. Tuokio toi varsinkin Nikon kohdalla esiin sen, miten sujuvasti lapsen kokemuksia voi saada selville kuvallisen ilmaisun kautta. Kolmannessa tuokiossa Niko oli lapsista se, jota valitsemani menetelmä selvästi rohkaisi jakamaan ajatuksiaan.

8 NELJÄS TUOKIO: VAPAA AIHE

8.1 Tuokion toteuttaminen

Neljännellä kerralla annoin lapselle ”vapaan” aiheen kertoen, että työn tulisi liittyä jotenkin vastaanottokotiin. Halusin käyttää vapaata aihetta, sillä sen kautta voi nousta esiin sellaisia ajatuksia ja kysymyksiä, joita en ollut osannut kysyä. Vapaa aihe oli viimeinen työ, jonka tuokioihin osallistuneet lapset tekivät ja tavoitteenani oli, että sen kautta lapselle jäisi hyvä ja rento kokemus tuokioista.

Annoin lapsen valita ilman ohjeistusta materiaalit ja välineet, joita hän haluaisi käyttää. Tein tuokioista muistiinpanoja ja näin ollen mukanani ollut kynäpenaali oli työskentelyhuoneen pöydällä. Penaalissa oli tusseja, joita jokainen lapsi halusikin käyttää vapaan aiheen kuvassaan. Annoin tussit lasten käyttöön, koska vapaan työskentelymuodon hakeminen on tärkeää luovan toteuttamisen kannalta. Useammat vaihtoehdot materiaaleissa antavat lapselle tunteen vapaudesta toteuttaa omia ajatuksiaan ja tunteitaan. Itsenäisten valintojen tekeminen myös tukee lapsen itsetuntoa ja omatoimisuutta. (Hautala & Honkanen 2012, 28.)

Materiaalit ja välineet:

- Valinnaisesti akvarellipaperi, pastellipaperi tai valmismaalaus pohja
- Lyijykynä ja pyyhekumi
- Sormivärit
- Vesivärit, vettä ja pensseleitä
- Pastellivärit ja fiksatiivi
- Maalarinteippiä
- Tussit
- Käytettävät materiaalit täysin lapsen valittavissa

8.2 Aino

Ainolle vastaanottokodissa olevat kaverit olivat selvästi tärkeitä ja tämä näkyi myös hänen tuottamassaan kuvassa (LIITE 10). Vapaan aiheen työhön hän piirsi itsensä, sekä Iinan ja Nikon vastaanottokodissa. Kuvassa lapset pitävät toisiaan kädestä kiinni, laulavat ja tanssivat. Jokaisen lapsen huoneen ovi on auki, koska kaikki ihmiset ovat sinne tervetulleita. Jokaisella on myös huoneensa oven yläpuolella taulu.

8.3 Iina

Iina ilmaisi tuokioiden aikana usein mielipiteensä siitä, ettei vastaanottokodissa ole mitään hyvää tai kivaa. Hän selvästi kaipasi kotiin ja kodista muistuttavat vierailut olivatkin hänen mielestään yksi parhaimmista asioista vastaanottokodissa. Vapaan aiheen kuvaan (LIITE 11) Iina piirsi tätinsä ja isoäitinsä, jotka olivat juuri kyseisenä päivänä vierailleet Iinan luona. Kuvassa Iina ja vierailijat ovat hänen huoneessaan, jonne hän piirsi vastaanottokodin kerrossängyn ja muita huoneessa olevia huonekaluja. Iina piirsi kerrossängylleen delfiini-pehmolelunsa, jonka oli saanut isältään.

8.4 Niko

Aiheen kuultuaan Niko alkoi tuottaa kuvaa päättäväisesti. Hän piirsi kuvaan (LIITE 12) itsensä ja vastaanottokodin miespuolisen ohjaajan. Niko kertoi, että hänen mielestään on kiva pelata jalkapalloa, kun sitä on pelaamassa myös miespuolinen ohjaaja, joka aina syöttää pallon hänelle.

8.5 Tuokion tutkimustulokset

Ainon tuottama vapaan aiheen työ toi jälleen esiin sitä, miten tärkeitä vastaanottokodissa olevat kaverit ovat hänelle. Tuokion kautta tuli esiin joko Ainon kokemus tai toive siitä, että vastaanottokodissa vallitsee hyvä ilmapiiri, kun ”kaikki ihmiset ovat tervetulleita” lapsien huoneisiin. Tuokio ei tuonut esille juurikaan uusia asioita liittyen Ainon käsitykseen sijoituksesta tai hänen kokemuksistaan.

Iina toi työssään esiin vierailujen merkitystä hänelle. Hän ilmaisi tuokiossa myös koti-ikävänsä, sekä toi jälleen esiin isän tärkeyttä ja isältä saatujen asioiden, kuten lelun merkitystä hänelle. Tuokiossa Iina ei tuonut esiin uusia ajatuksia sijoitukseen tai vastaanottokotiin liittyen.

Nikon tuottamassa kuvassa ja puheessaan hän korosti vastaanottokodin miespuolisen ohjaajan tärkeyttä. Niko ei ollut aikaisemmissa tuokioissa puhunut vastaanottokodin henkilökunnasta lainkaan, ja olikin hienoa, että vapaan aiheen kautta hän sai tuotua esiin hänelle tärkeän asian.

8.5.1 Menetelmän toimivuus

Ennen tuokioita olin suunnitellut ensimmäisille kolmelle kerralle tarkat aiheet ja niiden kautta käsiteltävät kysymykset. Tuokiosuunnitelmaa tehdessäni pohdin monesti sitä, voisiko vapaan aiheen kanssa työskennellä joka kerta. Toisaalta uskon, että lapsen kanssa työskennellessä välineiden ei välttämättä tarvitse olla ihmeelliset, sillä pelkällä lyijykynällä ja tavallisella A4:n paperilla voisi saada jo jotain aikaan. Vapaan aiheen kautta totesin, että mikäli kaikissa tuokioissa olisi ollut vapaa aihe, en olisi välttämättä saanut tuokioiden kautta niin kattavia vastauksia tutkimuskysymyksiini, kuin nyt sain ennalta valmisteltujen aiheiden pohjalta. Aino ja Iina tarvitsivat selkeästi enemmän valmistelua käsiteltävään aiheeseen, kun Niko taas onnistui tuokiossa tuottamaan kuvan ilman sen suurempaa ohjeistusta, ja kuvan perusteella tuomaan esille täysin uuden ja hänelle tärkeän asian.

Koen, että neljännen tuokion tärkein tavoite eli lapselle tuokiosta jäänyt rento kokemus toteutui kaikkien lasten kohdalla. Ainon ja Iinan kohdalla vapaa aihe oli hyvä tapa lopettaa tuokiot, mutta toisaalta Nikon kohdalla jäin pohtimaan, olisiko hän halunnut tuoda tuokioissa esille ajatuksiaan enemmänkin vapaamman aiheen parissa, mikäli tuokiot olisivat jatkuneet.

9 TUOTETTUIJEN KUVIEN LÄPIKÄYMINEN LASTEN KANSSA

Neljännän tuokion jälkeen kävin lasten tuottamat kuvat heidän kanssaan läpi, jotta he voisivat halutessaan muistella tuokioiden aiheita ja palata niihin uudestaan. Kuvien läpikäynti toi tuokioille konkreettisen lopetuksen ja antoi osallistuneille lapsille myös mahdollisuuden antaa palautetta kuluneista tuokioista.

Keräsin vuorollaan jokaisen lapsen tekemät työt työskentelyhuoneen pöydälle. Kutsuin lapset yksitellen huoneeseen ja kysyin, mikä työ on ollut kaikista vaikein ja mikä helpoin tehdä, mikä työ on lapsen itsensä mielestä hienoin ja mitä mieltä lapsi on ollut tuokioista. Töitä tarkastellessa tarkoituksena ei ole omien töiden analysointi, vaan kyse on niitä tehtäessä ja katsottaessa heränneistä ajatuksista ja tunteista, sekä kokemuksen jakamisesta (Rankanen, Hentinen & Mantere 2007, 95). Jokaisesta lapsesta oli selvästi havaittavissa ylpeys omia töitään kohtaan ja he tiedustelivat useaan otteeseen, saavatko varmasti työt itselleen ja milloin se tapahtuu.

9.1 Aino

Aino nimesi helpoimmaksi ja hienoimmaksi työkseen tunnekartan, koska siinä oli niin paljon erilaisia värejä. Hän kertoi, ettei aihe ollut hänen mielestään vaikea, vaikka kuvan toteuttaminen vaatikin paljon hahmottamista. Vaikeimmaksi työkseksi hän nimesi vapaan aiheen kuvan, koska kuvaa oli vaikea keksiä. Aino kertoi, että tuokiot olivat hänen mielestään kivoja, eikä mistään aiheesta ollut liian vaikea keskustella tai tuottaa kuvaa.

9.2 Iina

Iina katseli tuottamiaan kuvia ja tiedustelin, mikä on hänen mielestään ollut kivointa toteuttaa. Hän vastasi, että kaikki työt ovat olleet kivoja tehdä. Iinan mielestä kaikki

työt olivat myös hienoja, mutta hienoin työ hänen mielestään oli hyvän hetken kuva eli ponttoni, kuten hän itse työtään kutsui. Työtä tarkastellessaan Iina jälleen muistutti, että maalauksessa todella on ponttoni, jolle hän on isänsä kanssa uimassa. Iina kertoi, että vaikein työ oli omakuva, koska hän joutui itse maalaamaan niin ison työn. Iinan mielestä tuokiot olivat kivoja, mutta samanaikaisesti hän kertoi myös vapaan aiheen kuvan olevan ”tyhmä”. Iina kertoi, että hänen mielestään oli tyhmää, kun tuotetun kuvan piti liittyä vastaanottokotiin.

Tämän jälkeen Iina näytti huonon hetken kuvaa ja sanoi, että sekin oli vähän tyhmää tehdä. Iinan mukaan oli tyhmää, kun hän joutui maalaamaan sellaisen kuvan. Yritin selittää, että joskus jotain asiaa voi olla vaikea sanoa ääneen tai maalata paperille, mutta sen jälkeen olo voi helpottua. Kerroin myös, että kuva oli varmasti vaikea tuottaa, mutta tarkoituksella halusin saada hänet tekemään sen, jotta hän puhuisi jostain sellaisesta aiheesta, mistä hän ei ehkä muuten puhuisi. Iina näytti ymmärtävän ja hyväksyvän selitykseni ja nyökkäsi.

9.3 Niko

Nikon mielestä hienoin työ oli hyvän hetken kuva, jossa hän pelaa äitinsä kanssa lautapelejä. Helpoin työ oli vapaan aiheen kuva. Vaikeimmaksi työkseen Niko nimesi tunnekartan, mutta toisaalta se oli hänen mielestään myös hienoin työ: vaikka tunteiden nimeäminen ja niiden pohtiminen oli Nikon mielestä vaikeaa, työstä tuli hieno. Nikon mielestä tuokioissa olisi ollut kivaa käydä vain piirtämässä ja maalaamassa, kun taas puhuminen ei ollut hänen mielestään kivaa.

10 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni tutkin sitä, miten kiireellisesti sijoitettu lapsi käsittää kiireellisen sijoituksensa vastaanottokotiin, sekä millaisia kokemuksia lapsella on sijoituksestaan ja vastaanottokodista. Lapsen käsitys ja kokemukset tilanteestaan olivat tärkein tutkimuskysymykseni ja koko tutkimukseni perusta.

Tutkimusmenetelmäkseni valitsin kuvallisen ilmaisun, joka voidaan nähdä taidelähtöisenä menetelmänä. Kuvalliseen ilmaisuun perustuen suunnittelin tutkimuksen toiminnallisen osuuden eli tuokiot, jotka toteutin Porin kaupungin Kalevanpuiston vastaanottokodissa kesäkuussa 2013 kolmen kiireellisesti sijoitetun lapsen kanssa. Tuokioihin osallistuneet lapset olivat iältään 7-, 8- ja 10-vuotiaita. Lapsen käsitystä ja kokemuksia kiireellisestä sijoituksestaan ja vastaanottokodista tutkiessani arvioin myös valitsemani tutkimusmenetelmän toimivuutta näiden asioiden selvittämisessä.

Tutkimuksen teoriaosassa tarkastelin taidelähtöisten menetelmien käyttöä lastensuojelussa, sekä elämäkerrallista näkökulmaa tutkimusmenetelmässäni. Tutkimukseni toteuttamiseen vaikutti myös tietopohja kokemuksen tutkimisesta.

10.1 Lapsen käsitys kiireellisestä sijoituksestaan

Tutkimukseeni osallistuneet lapset voidaan lähtökohtiensa ja persoonallisuutensa puolesta jakaa kolmeen eri tyyppiin. Yksi lapsista (Aino) suhtautui kiireelliseen sijoitukseensa pääosin positiivisesti, vaikka ei tiennyt, mikä paikka vastaanottokoti on. Lapsi oli käsittänyt sijoitussyykseen äitinsä puutteen huolehtia hänestä ja pikkusiskostaan, sillä hän kertoi, ettei heidän äitinsä jaksanut huolehtia lapsista, ja että äidillä ”oli joku vikana”. Vastaavan ohjaajan kertoman mukaan tämä todella oli Ainon sijoitussyys, ja näin ollen lapsi oli käsittänyt kiireellisen sijoituksensa syyn totuudenmukaisesti ja hän osasi kertoa sijoitussyynsä omin sanoin. Lapsen käsitys tilanteestaan

tuota esille sitä, miten tärkeää pienenkin lapsen kanssa on käsitellä kiireellistä sijoitusta ja sen syytä. Jopa 7-vuotias lapsi voi muodostaa realistisen käsityksen tilanteestaan ja näin ollen varmasti hyötyy sen käsittelystä.

Toinen tutkimukseeni osallistuneista lapsista (Iina) oli käsittänyt sijoitussyynsä osittain oikein, sillä sijoitukseen vaikutti lapsen koulussa ilmenneen häiriökäyttäytymisen lisäksi myös lapsen vanhempien vanhemmuuden puutteet. Lapsi oli sisäistänyt vain oman osuutensa sijoitukseen johtaneista syistä ja toikin esiin sitä, että itse tiesi tämän olevan sijoituksen syy. Mielestäni tämä kertoi siitä, että lapsi syytti sijoituksesta itseään, mikä taas vaikutti suoranaisesti siihen, miten lapsi suhtautui kiireelliseen sijoitukseensa ja vastaanottokotiin. Lapsi toi korostetusti ilmi vain negatiivisia ajatuksiaan tilanteesta, vaikka Kalevanpuiston vastaanottokodin vastaavan ohjaajan kanssa käymieni keskusteluiden jälkeen minulle jäi käsitys, että todellisuudessa lapsi viihtyi vastaanottokodissa.

Kolmas tutkimukseen osallistunut lapsi (Niko) suhtautui sijoitukseensa ja vastaanottokotiin varauksettomasti ja pääosin positiivisesti, vaikka häntä harmittikin kavereiden ”jääminen” ja äidistään erossa oleminen sijoituksen seurauksena. Lapsi ei syyttänyt sijoituksesta itseään, ja hän vaikutti olevan sinut sijoitussyynsä kanssa. Lapsi ei aluksi osannut selittää vastaanottokotia paikkana, mutta ilmeisesti tuokioiden käynnistämisen ajatusprosessin myötä hän osasi tuokioiden edetessä kertoa vastaanottokodin tarkoituksen, sekä sijoitussyynsä olevan vanhempansa alkoholin ja päihteiden käyttö. Lapsen kanssa työskennellessä tuli esille sijoitussyyn sisäistäminen ja ilmeisesti käsitystä seurannut positiivinen suhtautuminen sijoitukseen ja vastaanottokotiin.

10.1.1 Lapsen kokemukset vastaanottokodista

Tutkimukseen osallistuneiden lasten erilaisuuden myötä korostui se, että jokainen sijoitettu lapsi on yksilö, joka käsittää sijoituksensa omalla tavallaan. Jokaisella lapsella on oma kokemuksensa vastaanottokodista ja siellä olosta.

Yksi tutkimukseeni osallistuneista lapsista (Aino) ei osannut kertoa, mikä paikka vastaanottokoti on. Lapsen mielestä vastaanottokodissa oli vaikea olla, koska hänellä

ei ollut aikaisempaa kokemusta vastaavanlaisesta paikasta, eikä kukaan ollut lapsen kokemuksen mukaan käynyt hänen kanssaan sijoitussyytä ja vastaanottokodissa oloa läpi. Kokemukseen vastaanottokodista vaikutti myös lapsen pettymys siitä, ettei hän päässytkään aikaisemman avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen jälkeen takaisin kotiin. Lapsi koki vastaanottokodin kuitenkin päällisin puolin positiivisesti, ja tähän kokemukseen vaikutti selvästi lapsen vastaanottokodista saamat kaverit eli muut sinne sijoitetut lapset ja heidän läsnäolonsa tärkeys. Äidin vierailut vastaanottokodissa olivat lapselle tärkeä asia ja vierailut varmasti auttoivat lasta jaksamaan vastaanottokodissa, antaen lapselle myös käsityksen siitä, ettei hänen vanhempansa ole ”hävinnyt” lapsen elämästä minnekään.

Tutkimukseni toi esille sitä, miten tärkeää lapsen kanssa työskentelevien aikuisten lapselle antama tieto sijoituksesta on. Aino koki vastaanottokodissa olon ”ihmeelliseksi”, sillä hän ei tiennyt, missä on ja miksi. Lapsi koki, ettei sijoitusta ollut käsitelty hänen kanssaan, eikä kukaan vastaanottokodissa ollut kysynyt, miltä lapsesta tuntui. On tietenkin mahdollista, ettei lapsi esimerkiksi järkytyksensä vuoksi muista, että asiaa olisi käsitelty hänen kanssaan, mutta on tärkeää huomioida, että lapsen kokemuksen mukaan näin ei ole toimittu. Lapsen kokemus korostaa sitä, miten tärkeää vastaanottokodin henkilökunnan on keskustella lapsen kanssa hänen sijoituksestaan ja sen herättämistä tunteista. Lapsi kertoi, että sijoituksen herättämistä tunteista keskusteleminen tuntui ”vakavalta”, mikä taas toi ilmi sen, ettei aiheen puheeksi ottaminen suoranaisesti järkytä lasta, vaikka se saattaakin tuntua lapsesta hieman hämmäntävältä. Mahdollisen hämmennyksen edelle menee kuitenkin mielestäni se, että lapsi saa todellista tietoa sijoituksestaan ja tukea tilanteen ymmärtämiseen ja käsittelyyn.

Tutkimukseeni osallistuneet lapset osasivat pukea tunteitaan sanoiksi mielestäni todella merkittävällä tavalla. Tämä kävi ilmi esimerkiksi Ainon kuvatessa sitä, miten häntä ”painoi” sijoitus vastaanottokotiin. Lapsi oli kokenut, että hänen sijoitusvaiheessaan kaikki vastaanottokodissa olevat ihmiset olivat olleet iloisia ja ylpeitä, vaikka hän itse oli surullinen. Todellisuudessa vastaanottokodin henkilökunta oli luultavasti yrittänyt helpottaa lapsen sijoitusta olemalla positiivisia lasta kohtaan ja muut sillä hetkellä sijoitetut lapset olivat olleet jo tottuneita vastaanottokotiin. Näin ollen vastaanottokodissa olleet ihmiset ovat saattaneet vaikuttaa iloisilta lapsen saapuessa vastaanottokotiin. Tutkimukseni kautta korostuikin se, miten lapsi kokee täl-

laisen tilanteen ja ympärillä olevien ihmisten tunteet, etenkin jos hänellä itsellään on tilanteessa täysin päinvastaisia tunteita.

Toinen lapsista (Iina) piti vastaanottokotia tyhmänä paikkana, eikä hän tykännyt olla siellä. Lapsi ei tuonut tuokioissa ilmi mitään konkreettisesti vastaanottokodissa tapahtuvaa toimintaa, josta hän siellä pitäisi. Parasta vastaanottokodissa olivat vanhempien vierailut ja kotilomat, ja näiden asioiden tärkeydestä lapsi kertoi jokaisessa tuokiossa. Vaikka tutkimukseeni osallistunut Aino piti Iinaa hyvänä kaverinaan vastaanottokodista, Iina ei koskaan puhunut Ainosta tuokioissa. Hän ei muutenkaan tuonut puheessaan esiin vastaanottokodissa tai sen ulkopuolella olevien kavereiden tärkeyttä. Kaikista selvimmin Iina toi esiin kotiin pääsyä ja vanhempien kanssa vietettävää aikaa, ja hän selvästi odotti sijoituksensa päättymistä. Luulen, että vanhempien vierailujen tärkeyttä korosti entisestään se, että vaikka lapsi nähtävästi syytti sijoituksesta omaa käyttäytymistään, hän koki silti edelleen olevansa hyväksyttävä vanhempien vieraillessa hänen luonaan.

Kolmas tutkimukseen osallistunut lapsi (Niko) kaipasi kotiin äitinsä ja kavereidensa luokse. Tästä johtuen lapsi kuvasikin, että häntä harmittaa, ja että hänellä on paha olo. Lapsi kuvasi myös todella vaikuttavasti huonon hetken kuvaan sitä, miten hän on vihainen jouduttuaan vastaanottokotiin. Tilanteestaan huolimatta lapsen kokemukset vastaanottokodista olivat pääosin positiivisia, ja lapsi koki vastaanottokodissa olonsa hyväksi, sillä siellä sai ”tehdä kaikkea”. Tällä lapsi viittasi vastaanottokodissa saatujen kavereiden kanssa leikkimiseen ja ulkona olemiseen. Neljännessä tuokiossa nousi esille myös se, miten tärkeänä lapsi koki vastaanottokodin miespuolisen ohjaajan. Sijoitetulla lapsella saattaa samanaikaisesti olla kova ikävä kotiin ja vanhempiensa luokse, kun taas toisaalta hän voi viihtyä vastaanottokodissa ja tuntea olonsa siellä hyväksi. Tämän vuoksi lapsella voi olla hyvinkin ristiriitaisia tunteita sijoituksen suhteen. Kun kysyin Nikolta toisessa tuokiossa, onko hänen parempi olla kotona vai vastaanottokodissa, hän ei osannut vastata.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet lapset osasivat tuoda esille ja pukea sanoiksi kokemuksiaan sijoitukseensa ja vastaanottokotiin liittyen. Jokainen lapsi toi tasapuolisesti esiin muun muassa sijoitukseen liittyvää harmitusta, surullisuutta ja niistä johtuvaa ihmeellistä, synkkää tai vihaista oloa. Myös vastaanottokotiin liittyvät positiiv-

viset tunteet olivat jokaisella lapsella hyvin samankaltaisia. Lapset kuvasivat oloaan hyväksi ja iloiseksi, ja korostivat näiden positiivisten tunteiden takana olevan kaverien ja vanhempien tapaamisen. Sijoitukseen ja vastaanottokotiin liittyvän negatiivisen suhtautumisen taustalla näkisin kaikista suurimpana vaikuttajana sen, miten hyvin lapsi oli käsittänyt syyn, jonka vuoksi hän oli sijoitettuna vastaanottokotiin.

10.2 Menetelmän toimivuus tutkimuksessa

Merkittävimpänä ominaisuutena tutkimusmenetelmässäni koin lapselle annetun yksilöllisen huomion ja ajan, sekä mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan turvallisessa vuorovaikutuksessa. Mielestäni taidelähtöisen menetelmän käytössä ei ole merkittävää se, miten taiteellisesti lahjakas menetelmän käyttäjä itse on. Tärkeintä menetelmässä on sen lapselle tuoma mahdollisuus jakaa kokemuksiaan vaivattoman ja herkistävän menetelmän avulla.

Känkäsen mukaan lastensuojelussa ja ylipäänsä lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä keskeistä on se, että työntekijällä on toimintaan sitoutunut ja innostunut asenne, sillä vain siten lapsen on mahdollista sitoutua toimintaan. (Känkänen 2013, 53–54.) Oman harrastustaustani kautta menetelmään liittyvien välineiden ja materiaalien käyttö oli minulle tuttua ja näin ollen olin sinut valitsemani menetelmän kanssa. Taidelähtöisiin menetelmiin liittyvän kiinnostukseni, sekä jo aikaisemmin harjoittelussa muodostuneiden tutkimuskysymysteni kautta olin aidosti kiinnostunut lapsen käsitkystä ja kokemuksista ja menetelmän toimivuudesta.

Vaikka tuokioihin osallistuneet lapset olivat kaikki erilaisia niin lähtökohdiltaan kuin persoonallisuudeltaankin, havaintojeni mukaan lapset pitivät valitsemani tutkimusmenetelmästä. Tuokiot sujuivat aina hyvin, eikä kukaan lapsista reagoinut aiheisiin tai tuotettuihin kuviin negatiivisesti. Missään tuokiossa lapsen ei ollut pakko tuottaa kuvaa, ja vaikka olin suunnitellut aiheet ja niihin liittyvät kysymykset melko tavoitteellisesti, lapsella oli mahdollisuus tuottaa juuri sellainen kuva ja jakaa kokemuksiaan vain sen verran, kuin hän itse halusi. Tämän vuoksi kaikkiin yksittäiseen tuokioon asettamiini kysymyksiin ei aina saatu vastausta aina kyseessä olleessa tuo-

kiossa. Halusin kuitenkin taata lapsen mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan vain siinä määrin, missä lapsella oli siihen valmiudet.

Kaksi tutkimukseen osallistuneista lapsista (Aino ja Iina) pystyivät keskustelemaan tuokioiden aiheista, kiireellisestä sijoituksestaan ja kokemuksistaan vastaanottokodista melko helposti ilman varsinaista kuvan tuottamistakin. Näiden kahden lapsen kohdalla kuvan tuottaminen oli joskus ikään kuin päätös tuokiolle ja siinä käydyille keskusteluille. Vaikka lapsi kertoi kokemuksistaan ja ajatuksistaan avoimesti, hän saattoi silti jättää kertomatta asioita, joita hänen oli vaikea ilmaista tai joista hän ei halunnut aikuiselle puhua. Tämä tuli hyvin ilmi Iinan kanssa huonon hetken kuvan tuottamisessa. Aihe sai lapsen selvästi herkistymään ja ehkä siksi hieman jopa sulkeutumaan. Iina ei olisi halunnut puhua huonon hetken kuvastaan, mutta kuitenkin kertoessaan siitä hän paljasti, että kuvassa hänen kissansa on tulossa lohduttamaan häntä. Näin ollen tuokion aihe ja siitä tuotettu kuva sai lapsen jakamaan ajatuksensa siitä, että häntä harmittaa ja hän haluaisi jonkun lohduttavan häntä.

Valitsemani tutkimusmenetelmä toimi parhaiten Nikon kanssa. Tuokioissa Niko toi itse esiin sitä, että hän piti piirtämisestä, mutta ei puhumisesta. Tuokiot sujuivatkin lapsen kanssa parhaiten tuottamalla ensin kuva ja vasta kuvan kautta keskustelemalla aiheesta, sillä lapsi pystyi jakamaan ajatuksiaan selvästi sujuvammin tuotetun kuvan kautta. Lapsi myös selvästi odotti tuokiossa tapahtuvaa kuvan tuottamista ja jakoi kokemuksiaan selvästi varauksettomammin, kun hän pystyi puhuessaan osoittamaan kuvaa ja selittämään yksityiskohtia siitä. Näin tapahtui esimerkiksi toisessa tuokiossa tuotetussa huonon hetken kuvassa, jossa Niko pystyi tuomaan esiin vihaisuuttaan kuvaansa tuottaman punaisen päänsä kautta.

Lapsen kanssa, joka suhtautuu puhumiseen varauksella, valitsemani menetelmä oli todella toimiva. Pohdin kuitenkin sitä, miten haastava menetelmä olisi ollut sellaisen lapsen kanssa, jolle sekä puhuminen että kuvan tuottaminen on haastavaa. Menetelmän käytössä tärkeimpänä lähtökohtana pidän sitä, että kuvaa tuottava lapsi todella pitää kuvallisesta ilmaisusta.

10.2.1 Tuokioiden aiheiden toimivuus

Tutkimukseeni osallistuneiden lasten kanssa tuotettujen kuvien läpi käyminen oli tärkeä tilaisuus saada palautetta toiminnallisen osuuden todellisesta onnistumisesta. Lasten kokemukset tuokioista ja siellä tuotetuista kuvista ovat tärkeä lähtökohta itseleni kehittäessä menetelmää ja sen käyttöä tulevaisuudessa omana työvälineenä. Arvioin tuokioihin suunnittelemini aiheiden onnistuneisuutta sekä lapsilta saamani palautteen että tuokiossa tekemieni havaintojen pohjalta.

Ensimmäisessä tuokiossa tuotettu omakuva oli yhdeltä lapselta saadun palautteen mukaan vaikea työ, koska työ oli kooltaan niin iso. Muut lapset eivät kommentoineet omakuvan toteuttamista. Tuokiossa tehneeni havainnon mukaan jokainen lapsi kuitenkin piti siitä, että sai tehdä kuvan itsestään. Omakuvan tekeminen antoi lapselle ensimmäisestä tuokiosta lähtien mahdollisuuden antaa minulle itsestään sellaista kuvaa, kun lapsi itse halusi. Tämä liittyi osaltaan elämäkerralliseen näkökulmaan ja sen mukaiseen lapselle annettuun mahdollisuuteen määritellä omaa itseään.

Huonon ja hyvän hetken kuvissa nousi esille lapsille merkittäviä asioita. Esimerkiksi Iinan kohdalla hyvästä hetkestä tuotetun kuvan tärkeys näkyi mielestäni siinä, että lapsi nimesi tuottamansa kuvan. Tämä tukee käsitystäni siitä, miten tärkeää on antaa lapselle mahdollisuus jakaa hänelle merkittäviä asioita ja antaa niille konkreettisia nimityksiä. Kuvan tuottaminen herätti lapsessa erilaisia, vahvojakin tunteita. Ilmeisesti hieman yllättyneenä tuokiossa heränneistä tunteista ja niiden vaikutuksesta Iina kertoi, ettei pitänyt huonon hetken kuvan tuottamisesta. Niko tuotti kuvan, jossa hänen äitinsä vieraillee vastaanottokodissa ja tämäkin toi esille lapsen tärkeäksi kokemaa asiaa vastaanottokodin arjen keskellä. Niko myös kertoi työn olevan hienoin tuokioiden aikana tuottamansa kuva. Ainin tuottama kuva korosti lapsen kokemukseen liittyvien reaktioiden voimakkuutta, ja tuokiossa Aino herkistyi muistellessaan sitä oloa, joka hänellä oli kuvaan tuotetun tapahtuman hetkellä.

Olin etukäteen pohtinut sitä, miten haastava kolmannen tuokion tunnekartta olisi toteuttaa lapsen näkökulmasta. Kuvan tuottaminen herättikin lapsissa ristiriitaisia mielipiteitä, sillä Ainin nimetessä työn helpoimmaksi, Niko kertoi sen olleen vaikein tuottaa. Molemmat lapset kuitenkin kertoivat työn olleen hienoin heidän tuokioissa

tuottamansa kuva. Lapsilta saadun palautteen myötä pohdin sitä, miten suuri voimavara luova haasteellisuus saattaa olla lapselle: vaikka aihe voi tuntua aluksi vaikealta, onnistunut työ saa aikaan tunteen, että lapsi on voittanut itsensä ja saavuttanut jotain, mitä hän (tai aikuinen) ei olisi uskonut olevan mahdollista saavuttaa.

Vapaan aiheen kuvan tuottaminen oli lapsille sekä omien havaintojeni että lapsilta saadun palautteen mukaan hieman ristiriitaista. Iinan mielestä oli tyhmää, että aihe oli rajattu liittyväksi vastaanottokotiin. Aino kertoi aiheen olleen vaikea, sillä hänen oli vaikea keksiä kuvaa, jonka siitä tuottaisi. Nikolla kuvan tuottaminen vapaasta aiheesta oli selvästi helppoa ja hän kertoikin työn olleen helpoin toteuttaa. Vapaa aihe antoi lapselle mahdollisuuden jakaa tärkeäksi kokemansa asian, jota hän ei ollut vielä aikaisemmin saanut tuotua ilmi tuokioissa.

Tutkimukseeni osallistuneet lapset lähtivät hyvin mukaan tuokioihin ja keskittyivät annetusta aiheesta tuotettavaan kuvaan intensiivisesti, saadakseen aikaan juuri haluamansa lopputuloksen. Havaintojeni mukaan lapset uppoutuivat tuottamiinsa kuviin ja niihin liittyviin tunnetiloihin rohkeasti. Hieman yllättäen lapset tuntuivat luotavan minuun, täysin ulkopuoliseen ihmiseen, todella rohkeasti kokemuksiaan jakessaan. Lapset pystyivät tuottamaan kuvia ja keskustelemaan tuokioiden aiheista sujuvasti, ja tämä olikin tavoitteeni suunnitellessani tuokioiden aiheet ja kuvien tuottamiseen käytettävät materiaalit ja välineet.

10.3 Vastaanottokodin henkilökunnan havainnot tutkimuksen jälkeen

Tuokioiden jälkeen pyysin Kalevanpuiston vastaanottokodin vastaavalta ohjaajalta huomioita siitä, miten tuokiot olivat käytännössä vaikuttaneet lapseen vai oliko näkyvää vaikutusta havaittavissa, tai olivatko lapset esimerkiksi puhuneet tuokioista ja niiden aiheista tuokioiden jälkeen.

Sain vastaavalta ohjaajalta palautteen, jonka mukaan Aino oli todella innostunut tuokioista ja odotti aina seuraavaa tuokiota. Aino oli tuokioiden jälkeen mielellään ker-tonut vastaanottokodin ohjaajille, mitä oli tuokiossa tehnyt. Valmiit työt olivat Ainolle tärkeitä. Tuokioiden jälkeen Aino oli alkanut avautua ohjaajille sijoituksestaan ja

kertonut "salaisuuksiaan", joita ei ollut enemminkin pystynyt paljastamaan ohjaajille. (Levo henkilökohtainen tiedonanto 28.8.2013.)

Iina ei ollut juurikaan puhunut tuokioista vastaanottokodin henkilökunnalle niiden jälkeen, mutta valmiit työt olivat olleet hänelle tärkeitä. Tuokioiden jälkeen Iina oli pitänyt töitään pitkään esillä huoneessaan. Tuokioiden jälkeen Iina oli käynyt omaa sijoitustaan paljon läpi, ja varsinkin sitä asiaa, milloin hän pääsee kotiin ja mitä seuraavaksi tapahtuu. (Levo henkilökohtainen tiedonanto 28.8.2013.)

Niko ei näyttänyt innostustaan tuokioista ja protestoi hieman tuokioihin osallistumisesta, mutta lopulta kuitenkin piti tuokioista (Levo henkilökohtainen tiedonanto 28.8.2013).

10.4 Menetelmän käyttö lastensuojelutyössä

Tuokioiden jälkeen pohdin Kalevanpuiston vastaanottokodin henkilökunnan mahdollisuutta käyttää kuvallisen ilmaisun menetelmää lapsen kanssa työskennellessä. Tutkimuksestani käy ilmi, miten paljon pelkästään lapselle annettu yksilöllinen huomio ja aika voi tuottaa tärkeitä tietoja lapsen kokemuksista ja ajatuksista sijoitukseen liittyen. Mielestäni esimerkiksi sijoitetun lapsen omaohjaaja voisi käyttää tällaista menetelmää lapsen kanssa ja jakaa menetelmän kautta saatua tietoa eteenpäin tarvittaessa vastaanottokodin muulle henkilökunnalle ja esimerkiksi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Menetelmän toteuttaminen ei vaadi paljonkaan aikaa tai vaivaa. Välineiden ja materiaalien ei tarvitse olla laadukkaimpia mahdollisia, sillä pelkästään lapselle annettulla yksilöllisellä huomiolla on suuri merkitys sen tärkeimmän, eli lapsen käsityksen ja kokemusten esiin saattamisessa. Tämän vuoksi näkisin menetelmän oikein toimivana käytettäväksi sekä Kalevanpuiston vastaanottokodissa että yleensäkin lastensuojelutyössä. Toivon, että taidelähtöiset menetelmät nostaisivat asemaansa ja vakiinnuttaisivat paikkansa ihmisten parissa tehtävässä työssä, ja että työntekijät voisivat omalla ennakkoluulottomuudellaan rohkaista myös asiakasta luovuuden ja ilmaisullisten menetelmien käyttöön.

Kaiken kaikkiaan menetelmän käyttö lisäsi entisestään omaa halukkuuttani käyttää taidelähtöisiä menetelmiä tulevaisuuden työssäni. Tähän tutkimukseen en voinut liittää lasten tuottamien kuvien analysointia tai syvällisempää pohdintaa esimerkiksi kuvissa olevasta symboliikasta, mutta toivon tulevaisuudessa vielä palaavani aiheen pariin myös siitä näkökulmasta.

LÄHTEET

Bardy, M. & Känkänen, P. & Konttinen, M. 2005. Omat ja muiden tarinat – ihmisyttä vaalimassa. Helsinki: Stakes.

Hautala, P-M. & Honkanen, E. 2012. Kuva kantaa: kuvataideterapia kasvatuksen, opetuksen, hoidon ja kuntoutuksen tukena. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Kalevanpuiston vastaanottokodin perehdytyskansio

Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Viitattu 12.10.2013.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104494/URN_ISBN_978-952-245-911-4.pdf?sequence=1

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417 muutoksineen.

Levo, K. 2013. Vastaava ohjaaja, Kalevanpuiston vastaanottokoti. Pori. Henkilökohdallinen tiedonanto 7.6.2013; 28.8.2013.

Lieppinen, M. 2011. Eheyttävä taideterapia – Healing Art Therapy: taideterapian oppikirja. Tampere: Mediapinta.

Luotonen, M. 2013. Taiteesta hyvinvointia. Tesso: sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti 3–4, 30–33.

Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena: Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.

Perttula, J. & Latomaa, T. 2008. Kokemuksen tutkimus: merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Porin kaupungin www-sivut. 2013. Viitattu 12.10.2013. <https://pori.fi>

Rankanen, M., Hentinen, H. & Mantere, M-H. 2007. Taideterapian perusteet. Helsinki: Duodecim.

Sosiaaliportin www-sivut. Viitattu 12.10.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/kiireellinsijoitus/>

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä: menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

AINO: OMAKUVA

IINA: OMAKUVA

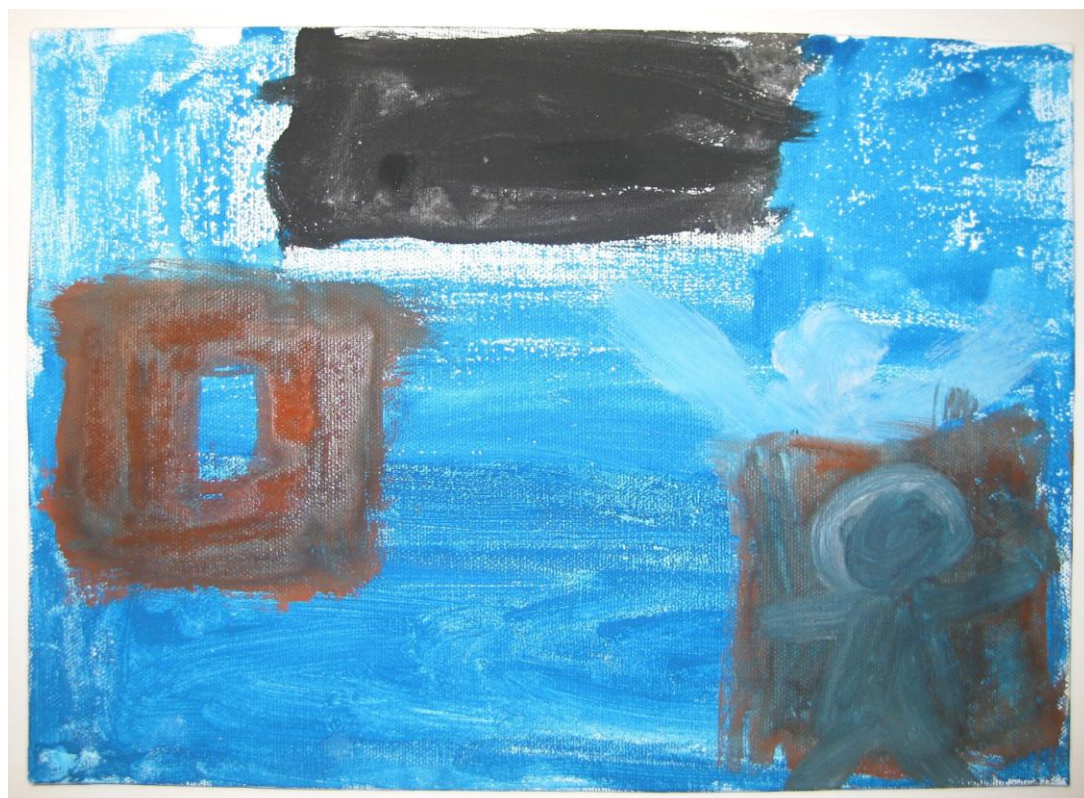
NIKO: OMAKUVA

AINO: HUONO HETKI JA HYVÄ HETKI

IINA: HUONO HETKI JA HYVÄ HETKI

NIKO: HUONO HETKI JA HYVÄ HETKI

AINO: TUNNEKARTTA

IINA: TUNNEKARTTA

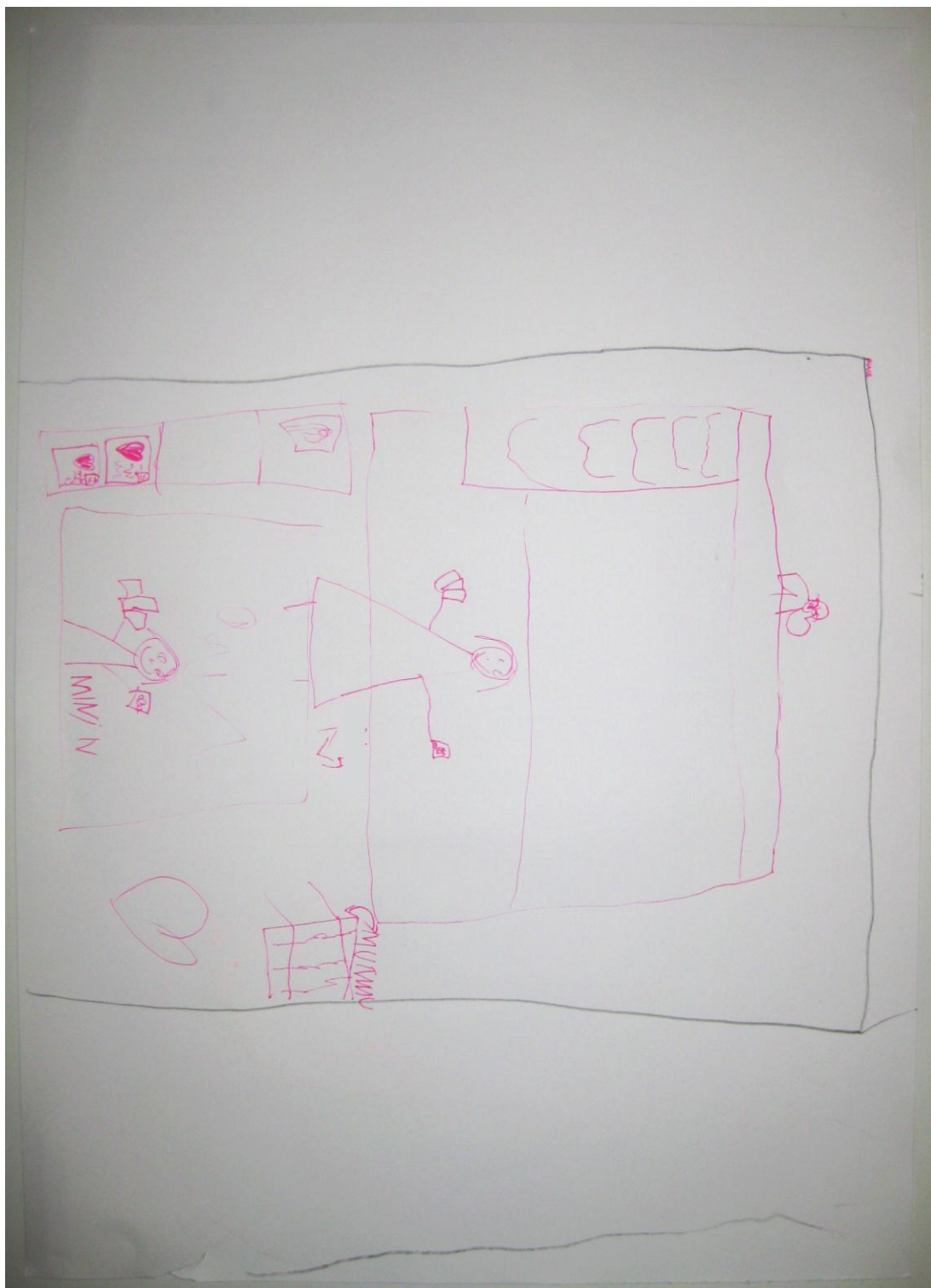
NIKO: TUNNEKARTTA

AINO: VAPAA AIHE

IINA: VAPAA AIHE

NIKO: VAPAA AIHE

